

Motivacijski postupci u čitankama iz hrvatskoga jezika

Šebalj, Katarina

Master's thesis / Diplomski rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Pula / Sveučilište Jurja Dobrile u Puli**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:137:468758>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-29**

Repository / Repozitorij:

[Digital Repository Juraj Dobrila University of Pula](#)

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli

Filozofski fakultet

Odsjek za kroatistiku

KATARINA ŠEBALJ

MOTIVACIJSKI POSTUPCI U ČITANKAMA IZ HRVATSKOGA JEZIKA

diplomski rad

Pula, srpanj 2024.

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Filozofski fakultet
Odsjek za kroatistiku

KATARINA ŠEBALJ

MOTIVACIJSKI POSTUPCI U ČITANKAMA IZ HRVATSKOGA JEZIKA
diplomski rad

JMBAG: 0303032809, redoviti student

Studijski smjer: hrvatski jezik i književnost

Predmet: Sustavi, metode i pristupi u metodici književnog odgoja i obrazovanja

Znanstveno područje: Humanističke znanosti

Znanstveno polje: Filologija

Znanstvena grana: Kroatistika

Mentor: izv. prof. dr. sc. Marko Ljubešić

Pula, srpanj 2024.

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

Ja, dolje potpisana *Katarina Šebalj*, kandidatkinja za *magistra (edukacije) hrvatskoga jezika i književnosti* ovime izjavljujem da je ovaj Diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio Diplomskoga rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz kojega necitiranog rada, te da ikoji dio rada krši bilo čija autorska prava. Izjavljujem, također, da nijedan dio rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Student

U Puli, _____, _____ godine

IZJAVA
o korištenju autorskog djela

Ja, *Katarina Šebalj* dajem odobrenje Sveučilištu Jurja Dobrile u Puli, kao nositelju prava iskorištavanja, da se moj Diplomski rad pod nazivom *Motivacijski postupci u čitankama iz hrvatskoga jezika* koristi na način da gore navedeno autorsko djelo, kao cjeloviti tekst trajno objavi u javnoj internetskoj bazi Sveučilišne knjižnice Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli te kopira u javnu internetsku bazu završnih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice (stavljanje na raspolaganje javnosti), sve u skladu s Zakonom o autorskom pravu i drugim srodnim pravima i dobrom akademskom praksom, a radi promicanja otvorenoga, slobodnoga pristupa znanstvenim informacijama.

Za korištenje autorskog djela na gore navedeni način ne potražujem naknadu.

U Puli, _____ (datum)

Potpis

Djecu je najvažnije motivirati, a poslije oni sami nastavljaju istraživati i učiti i treba im samo vođenje.

(prof. Korlević, Korado)

SADRŽAJ

SAŽETAK	1
SUMMARY	2
1. UVOD	3
2. MOTIVACIJA (teorijska polazišta).....	5
2.1. Modeli motivacije za učenje	5
2.2. Vrste motivacija	6
2.3. Motivacija i emocije	8
2.4. Maslowljeva teorija	9
3. MOTIVACIJA I ŠKOLSKO UČENJE	12
3.1. Značaj motivacije u školskome učenju	12
3.2. Motivacija i školsko postignuće	13
3.2.1. Uspjeh i neuspjeh u razredu.....	15
3.2.2. Strah od mišljenja i anksioznost	16
3.3. Pristupi za poticanje motivacije za učenje	17
4. ULOGA UČITELJA U MOTIVIRANJU UČENIKA ZA UČENJE	19
4.1. Obilježja nastavnih umijeća	19
4.2. Stav učenika prema učitelju	21
4.3. Uloga ravnatelja u motiviranju učitelja	23
5. VAŽNOST DIDAKTIČKO-METODIČKOG OBLIKOVANJA UDŽBENIKA U POTICANJU MOTIVACIJE ZA UČENJEM.....	24
6. ANALIZA U ČITANKAMA I UDŽBENICIMA IZ HRVATSKOGA JEZIKA	25
6.1. Analiza u osnovnoškolskim udžbenicima i čitankama iz hrvatskoga jezika	26
6. 1. 3. Analiza nastavne jedinice <i>Pejzaž I.</i> Vladimira Vidrića	31
6. 1. 4. Analiza nastavne jedinice <i>Veliko početno slovo</i>	35
6. 1. 5. Analiza nastavne jedinice <i>Kriminalistički žanr</i>	36
6. 1. 6. Analiza nastavne jedinice <i>Tri moja brata</i> Josipa Pupačića.....	38
7. METODIČKI MODELI	41
7.1. Uvod u metodički model	41
7.2. Metodički model – „ <i>Kriminalistički žanr</i> “ (7. razred)	41
7.1.1. Primjer nastavnih listića za nastavnu jedinicu „ <i>Kriminalistički žanr</i> “	48
7.1.2. Zadaci za samostalan rad – „ <i>Kriminalistički žanr</i> “	50

7.3.	Metodički model – „Sklonidba imenica“ (5. razred).....	51
7. 3. 1.	Primjer nastavnih listića za nastavnu jedinicu „ <i>Sklonidba imenica</i> “.....	55
8.	ZAKLJUČAK.....	59
9.	LITERATURA.....	61
10.	PRILOZI.....	63

SAŽETAK

Motivacija u školskome okruženju je ključan faktor za postizanje određenih ciljeva. Učitelj i nastavni materijali imaju veliku ulogu na to kako će se ostvariti motivacija u nastavnome procesu. U ovome radu obrađena su teorijska polazišta same motivacije te su obrađeni metodički modeli u čitankama i udžbenicima za 5. i 7. razred osnovne škole. Kroz proučavanje motivacijskih postupaka uočeno je da su motivacija tekстом, motivacijski razgovor te stvaralački zadaci dosta zastupljeni dok je motivacija igrom manje uočljiva. U elementu *Književnost i stvaralaštvo* puno je lakše uklopiti motivaciju dok je u elementima *Kultura i mediji* te *Hrvatski jezik i komunikacija* potrebno samu motivaciju bolje i više integrirati u nastavni sadržaj. Učenicima je puno lakše usvojiti nastavno gradivo kada je zastupljen veći broj motivacijskih postupaka u nastavnim materijalima.

Ključne riječi: motivacija, motivacijski postupci, čitanka-udžbenik, učitelj, učenici

SUMMARY

Motivation in the school environment is a key factor for achieving certain goals. The teacher and teaching materials play a big role in how motivation will be achieved in the teaching process. In this paper, the theoretical starting points of motivation itself are discussed, as well as methodological models in reading books and textbooks for the 5th and 7th grade of elementary school. Through the study of motivational procedures, it was observed that motivation with text, motivational conversation and creative tasks are quite common, while motivation with games is less noticeable. In the element "Literature and creativity" it is much easier to incorporate motivation, while in the elements "Culture and media" and "Croatian language and communication" it is necessary to integrate the motivation itself better and more into the teaching content. It is much easier for students to adopt the teaching material when a greater number of motivational procedures are represented in the teaching materials.

Key words: motivation, motivational procedures, reader-textbook, teacher, students

1. UVOD

Učenjem hrvatskoga jezika obogaćujemo rječnik, gradimo svoj identitet i razvijamo maštu koja nam može omogućiti bolje poznavanje svijeta oko nas. Današnje vrijeme nam je donijelo odsutnost poštivanja duha hrvatskoga jezika što nas potiče da budemo što otvoreniji, snažniji i stručniji u očuvanju hrvatske narodne baštine i jezika kao identiteta. Glavna svrha u postizanju motivacije koja je nužna za ostvarivanje zapaženih rezultata je da se zadrže neke smjernice tradicijskih nastavnih metoda, ali s dozom otvorenosti prema novim nastavnim sadržajima koje donose moderne generacije. Jedan od glavnih razloga zašto se pobudilo zanimanje za ovu temu je da se naglasi važnost motivacije kao jednog od bitnijih čimbenika u kvalitetnome učenju hrvatskoga jezika u osnovnoškolskom obrazovanju. Poticanjem motivacije teži se prema dobroj disciplini koja je ključna za postizanje vlastitih ciljeva, kako u nastavnim procesima, tako i u svakodnevnome životu.

U ovome radu će se objasniti što je motivacija i kako ju postići. Obradit će se modeli motivacije za učenje u psihološkome smislu te kako psihologija pruža uvid u bolje shvaćanje motivacije. Proučit će se definicije motivacije i kako je obuhvaćena te će se napraviti uvid u intrinzičnu i ekstrinzičnu motivaciju. Napraviti će se analiza gdje će se objasniti kako emocije utječu na motivaciju. Kao zadnji podnaslov u teorijskim polazištima motivacije objasniti će se razne teorije koje su vezane za motivaciju.

Slijedi novo poglavlje u kojemu će se istražiti značaj motivacije u školskome učenju. Prikazat će se povezanost motivacije i školskih postignuća te će se spomenuti kako motivacija utječe na uspjeh ili neuspjeh pojedinoga učenika i kako učenici doživljavaju uspjeh od mišljenja te anksioznost u školskim situacijama. Također, obrađeno je i poglavlje gdje će se otkriti kako se tretira učenik u suvremenoj nastavi te kakva je uloga učitelja u motiviranju učenika za učenje. Razjasnit će se kako učenici gledaju na učitelja i njegove sposobnosti izvođenja nastavnoga sata. Kao što učitelji motiviraju učenike tako i ravnatelj ima ulogu u motiviranju učitelja što je ukratko prikazano u radu. U poglavlju pod naslovom *Važnost didaktičko-metodičkog oblikovanja udžbenika u poticanju motivacije za učenjem* odredit će se glavne smjernice u kojima čitanka-udžbenik potpomaže nastavnim procesima. Nakon teorijske analize o važnosti motivacije u školskome okruženju posvetit će se analizi

metodičkih modela u čitankama i udžbenicima iz hrvatskoga jezika. Obradit će se motivacijski postupci, a neki od njih su motivacija tekstom, motivacija razgovorom, motivacija slikom, stvaralački zadaci te motivacija igrom. Kroz elemente vrednovanja *hrvatski jezik i komunikacija, književnost i stvaralaštvo te kultura i mediji* napraviti će se detaljnija analiza motivacijskih postupaka kroz obradu određenih nastavnih jedinica. Odabrana su tri nakladnika osnovnoškolskih udžbenika petoga i sedmoga razreda. Riječ je o čitankama *Hrvatska riječ 5 i Hrvatska riječ 7* nakladnika *Alfa*, *Snaga riječi 5 i Snaga riječi 7* nakladnika *Školska knjiga* te *Hrvatska čitanka 5 i Hrvatska čitanka 7* nakladnika *Ljevak*. Uz samu analizu, obradit će se metodički modeli gdje su se uvidjele manjkavosti u motivacijskim postupcima. Kroz dva metodička modela pokazat će se da motivacija igrom itekako može biti ostvarena u nastavi.

2. MOTIVACIJA (teorijska polazišta)

Riječ motivacija dolazi od latinske riječi *movere* što znači kretati se. (Vidović i dr. 2003: 207) Čovjek ponekad nije motiviran za neki određeni zadatak jer ga smatra dosadnim ili misli da on nije dorastao zadatku. Postoji i situacija gdje čovjek može doživjeti neuspjeh kada zadatak smatra previše važnim. Ustanovljeno je da je učinak slabiji što je motivacija niža ili viša od idealne točke same motivacije. (Wittig i dr. 1998: 145)

2.1. Modeli motivacije za učenje

U psihološkoj literaturi pojam motivacije psiholozi slično doživljavaju, a mala razlika leži između konotativnoga i denotativnoga značenja potreba, pažnje, motiva, želja itd. Smatra se da je pojam *motivacije* neuhvatljiv pojam koji nema točnu definiciju. U svakoj definiciji motivacije postoji nešto istinito, ali nijedna nije potpuna. (Petz 2005: 275)

U *Psihologijskome rječniku* motivacija se određuje kao stanje u kojem smo "iznutra" pobuđeni nekim potrebama, željama ili motivima, a usmjereni prema postizanju nekoga cilja, koji izvana djeluje kao poticaj na ponašanje. Spencer A. Rathus u *Temelji psihologije* navodi da su motivi pretpostavljena stanja unutar organizma koja aktiviraju ponašanje i tjeraju organizam prema cilju. (Rathus i dr. 2000: 378) Tomislav Grgin u *Edukacijska psihologija* spominje motivaciju kao sve ono što dovodi do učenja i što određuje njegov smjer, intenzitet i trajanje. (Grgin 2004: 161) U *Uvod u psihologiju* Borisa Petza motivacija je sve ono što nas iznutra potiče na neku aktivnost, tj. na postizanje nekoga cilja, i što održava tu aktivnost. U suvremenoj psihologiji izraz "motivacija" je zamijenio nekadašnji izraz "volja", pa danas umjesto da kažemo npr. "*Imam jaku volju studirati građevinu.*", kažemo: "*Jako sam motiviran za studiranje građevine.*" (Petz 2010: 271) Robert C. Beck u *Motivacija* motivaciju shvaća kao teorijski pojam koji objašnjava zašto se ljudi (i životinje) odlučuju ponašati na određen način u određenome trenutku. (Beck 2000: 4) Definicija Falka Rheinberga glasi da motivacijom označavamo aktivirajuće usmjeravanje trenutačnih životnih akcija koje vode k cilju koji se smatra pozitivnim.

Motivaciju možemo proučavati na dvije različite razine: na opću motivaciju za učenje i specifičnu motivaciju za učenje. (Vidović i dr. 2003: 207) Opća motivacija za učenje je trajna i široka dispozicija koja se ostvaruje kao težnja za usvajanjem znanja i vještina u različitim situacijama učenja.¹

2.2. Vrste motivacija

Psihologija razlikuje dvije vrste motivacija: intrinzičnu motivaciju i ekstrinzičnu motivaciju. U nekim slučajevima postoje situacije gdje su učenici izrazito zainteresirani za određeno gradivo i ne traže zauzvrat neku vrstu nagrade ili odličnu ocjenu. Kada se učenik nađe u takvoj situaciji, kažemo da je učenik intrinzično motiviran ili da ima unutarnju motivaciju za učenjem i istraživanjem. Intrinzična motivacija je odgovor na unutarnje učenikove potrebe kao što su potreba za znanjem, istraživanjem i osjećaj rasta i razvoja. (Vidović i dr. 2003: 245) Potrebu za novim saznanjima učenik može stvoriti jedino ako ima kontinuirano učenje novih informacija. Njegovo se učenje može gledati na način da sebi želi dokazati koliko može, a i drugima. Nove informacije o određenoj temi, pogotovo u školskim predmetima, učeniku može jako koristiti te mu osigurati povoljne uvjete za uspješno napredovanje. Ovdje je bitna i podrška nastavnika, jer će s njom učenik dobiti još više motivacije za daljnji rad te će dostići iznadprosječne rezultate. Ovdje možemo spomenuti i stav kao bitan motiv aktiviranja učenika. Ako učenik ima pozitivan stav prema školovanju, njegova će motivacija odmah i biti bolja u usporedbi s onim učenicima koji takav stav nemaju. Stavovi se kroz život teško mijenjaju, pa je u ovom slučaju, izgraditi stav od prvih početaka školovanja vrlo bitan. Osim stava, i očekivanja su ta koja oblikuju učenika u jedinku koja je motivirana za rad i usvajanje novih informacija. U procesu učenja učenik zamišlja svoj rezultat u glavi koji želi postići. Da bi učenik mogao regulirati svoje zalaganje, mora ispunjavati uvjet poznavanja rezultata svojega učenja. U tome mu može pomoći subjektivan stav, s jedne strane može biti optimističan stav, a s druge strane obrana od moguće frustracije. (Grgin 2004: 167) U situacijama učenja učenik u sebi tumači raniji uspjeh ili neuspjeh, prosuđuje razinu svojih sposobnosti, količinu zalaganja, težinu

¹ *Trajna dispozicija* podrazumijeva da kada se jednom motivacija za učenje razvije, ona traje cijeli život.

Široka dispozicija podrazumijeva da se motivacija odnosi na različita područja, a ne samo na određenu lekciju ili sadržaj. Vidović Vizek *Psihologija obrazovanja* (2003: 207)

obavljanja zadatka i veličinu doživljene sreće. Prema tome možemo prikazati shemu klasificiranja temeljnih uzroka u dostignuću učenja:

- "1. sposobnost
2. zalaganje
3. težina zadaće
4. sreća"²

Druga vrsta motivacije je ekstrinzična motivacija koja se odnosi na motivaciju koja ima izvor izvan učenika, kao što su ocjene, diploma, dobar rezultat ili pohvala nastavnika. Ova motivacija je povezana s količinom entuzijazma i poleta koju učenik treba imati da bi ostvario cilj. (Vidović i dr. 2003: 245) Učenici idu svaki dan u školu, svakodnevno zapisuju i slušaju razne informacije o određenim vrstama gradiva, a pored toga imaju još tonu obaveza koje moraju ispuniti. To može loše utjecati na učenika i njegovu nemotiviranost. Upravo zbog ovakvih slučajeva, ekstrinzična motivacija pomaže i učeniku daje poticaj da dobije tu motivaciju koja se negdje trenutačno izgubila. Ovdje su ključni vanjski utjecaji. Neki učenici uče što više da bi si osigurali što bolje radno mjesto u budućnosti, a neki učenici žele obradovati svoje roditelje odličnim ocjenama ili uspjehom. Kao bitne vanjske utjecaje možemo navesti:

1. **Nagrade i kazne** - učenike se potiče na aktivnost učenja čime se zadovoljava potreba za afirmacijom vlastite osobnosti pred sobom i pred drugima. Pohvala ima najučinkovitiji utjecaj na motivaciju učenika.

2. **Natjecanje** - ovdje se može spomenuti natjecanje sa samim sobom ili natjecanje s drugima. Natjecanje sa samim sobom predstavlja da učenik, poznavajući sebe, zna situacije u kojima i nije bio tako dobar i sad sam sebi želi dokazati da uz dovoljan rad i trud može biti bolji. Da bi učenici imali pojačano zalaganje u učenju, kod natjecanja s drugim ljudima, svi uvjeti natjecanja moraju biti zadovoljeni. Doživljaj velike razlike u uspjehu slabi motivaciju učenika i u skupini "pobjednika" i u skupini "pobijeđenih". Pobjednici vide da ih pobijeđeni ne mogu stići, pa se više ni ne trude, a pobijeđeni odustaju od zalaganja jer vide jače i bolje rezultate svojih protivnika.

3. **Suradnja** - javlja se kao oblik ponašanja gdje postoji napor i želja za pomaganjem među članovima. Ona je bitna za motivaciju jer ako učenik prihvaća pomoć, do cilja se lako može doći.

² Weiner je pristupio oblikovanju ove klasifikacije uzroka. (2004: 171)

4. **Konfliktne situacije** - na motivaciju mogu jako dobro djelovati jer se pred učenika postavljaju zapreke koje mu onemogućuju da zadovolji svoj cilj ili određenu potrebu kada se nedovoljno zalaže u nekim situacijama. Primjeri takvih situacija su: zabrana odlaska na izlet, isključivanje iz nekih sportskih ili drugih igara u kojima učenik rado sudjeluje. Konflikti mogu biti i takvi da učenik nema odgovarajuće udžbenike i ostali pribor za učenje, loši uvjeti učenja u obiteljskome domu, neprikladnost podučavanja itd. Kada je učenik na duže vrijeme u negativnome ponašanju, može doći i do stanja nemira i nezadovoljstva koje se naziva frustracija. (Grgin 2004: 172)

2.3. Motivacija i emocije

Čuvstva ili emocije vrlo je teško definirati, pa tako i ne postoji neka općeprihvaćena definicija emocija. Možemo ih definirati kao jak osjećaj koji je praćen karakterističnim fiziološkim aktivnostima u unutrašnjosti tijela. (Wittig i dr. 1998: 162) Razlikujemo dvije vrste kategorija emocija: primarne i sekundarne emocije. Osim toga, postoji i istovremena ugodna i neugodna emocija, a to je mržnja. U klasifikaciju osnovnih emocija ubrajaju se: radost, žalost, strah, srdžba, iznenađenje, gađenje. Neke emocije su najvećim dijelom naučene. (Petz 2010: 248) Jeffrey Gray smatra da se teoretičari emocija slažu da se pojam emocija odnosi na naučene ili nenaučene reakcije na nagrade i kazne. Imamo tri glavna pristupa, tj. teorije koje su povezane s motivacijom. To su diskretne teorije, dimenzionalne teorije i kognitivne teorije. U diskretne teorije spadaju osnovne emocije koje smo već nabrojali. Neke emocije, kao što je strah bitne su i za teoriju emocija, kao i za motivacijsku teoriju. Dimenzionalne teorije emocija su povezane s Wundtom. Postoje tri dimenzije: ugodno-neugodno, napeto-opušteno, uzbuđeno-potišteno. Motivacijski koncept želje odgovara očekivanju ugodnog ishoda, a motivacijski koncept averzije odgovara očekivanju neugodnog ishoda. Ta se očekivanja najčešće temelje na prethodnim ugodnim ili neugodnim iskustvima, a onda u sadašnjosti pokušavamo da izbjegnemo neugodu i stvorimo ugodu. Kognitivne teorije odnosi se na procjenu situacije, odnosno, hoćemo li se približiti ili udaljiti od situacije u kojoj se nalazimo. Npr. ako situaciju smatramo opasnom, možemo se uplašiti, a i možemo smanjiti neugodu tako da se maknemo. U slučaju učenika, ako netko omalovažava njegov trud, on se može razljutiti, a ako to protumači kao neku slučajnost, ponašat će se neutralno. Neki teoretičari smatraju da

naša tumačenja uzroka uspjeha i neuspjeha imaju glavnu ulogu u kasnijoj motivaciji za ostvarenim ciljem. (Petz 2010: 248)

2.4. Maslowljeva teorija

Abraham Maslow jedan je od glavnih predstavnika humanističke psihologije. On smatra da se neko ponašanje teško može povezati sa samo jednom potrebom. Ljudi se u životu suočavaju prvo sa potrebama nižeg reda, a onda idu preko potreba višeg reda da bi došli do potreba najvišeg reda. (Vidović i dr. 2003: 210) Kada su zadovoljene potrebe nižeg reda, čovjek se može posvetiti potrebama višeg reda. Maslowljeva teorija potreba izgledom je oblikovana kao piramida i pokazuje potrebe od dna do vrha.

Slika 1. Maslowljeva teorija

Za motivaciju je bitna uporaba Maslowljeve teorije potreba jer se može ići u smjeru boljega razumijevanja učeničkog ponašanja. Ovdje je naglasak na tome da učitelji u nekim slučajevima prebrzo potiču učenike na potrebe višeg reda dok im niže potrebe nisu još zadovoljene. (Vidović i dr. 2003: 212) To se pogotovo može vidjeti u nižim razredima osnovne škole. Učitelj ne bi trebao preveliku odgovornost staviti na učenike, nego pokazati poštovanje i prihvaćanje prema učenicima da se što bolje postigne usmjerenost na zadatak, a zatim i ostvarenje zadatka na kojemu se radi. Učenici trebaju osjetiti da sigurno vladaju zadacima, kako u školi, tako i u svakodnevnome životu, a to je preduvjet da bi se razvila potreba za samoostvarenjem koja se u piramidi nalazi na samom vrhu.

Osim Maslowljeve teorije potreba mogu se spomenuti i teorije očekivanja³, koje su također značajne za samu motivaciju. Ovdje možemo spomenuti Johna W. Atkinsona koji je smatrao da se ljudi razlikuju prema istaknutosti tri temeljna motiva, a ti motivi su: *postignuće, utjecaj i prihvaćenost*. (Vidović i dr. 2003: 218) Motiv za postignućem predstavlja težnju da zadatak obavimo što bolje možemo. Prihvaćenost uključuje potrebu za podrškom dragih ljudi, a motiv za utjecajem predstavlja uspostavljanje kontrole nad samim sobom, svojom okolinom i nad onim što nas okružuje. Atkinson ističe da se postignuće može izraziti kao sukob između dvije težnje, a to su težnja za postizanjem uspjeha i težnja za izbjegavanjem neuspjeha. Bitno je napomenuti da je najbolja kombinacija koja potiče motiv za postignućem ona gdje postoji jaka želja za uspjehom i slabi strah od neuspjeha. Primjer takvog motiva za postignućem bi bio kada imamo učenika koji želi ići na državno natjecanje iz Hrvatskoga jezika i želi postići odličan rezultat. Smatra da se dobro pripremio, da je uložio dovoljno truda za pripremu, a osim toga, da gaji veliku ljubav prema hrvatskome jeziku. S druge strane, svjestan je toga i ako ne postigne najbolji rezultat da nije kraj svijeta i da će svejedno moći upisati željeni fakultet. (Vidović i dr. 2003: 218)

Motivacija za postignućem također se može vidjeti i u vrstama zadataka koji učenici biraju. Učenici koji imaju izraženu motivaciju za postignućem birat će zadatke srednje težine, a kada ih riješe, potreba za uspjehom će biti zadovoljena. A osobe koje nemaju baš izraženu motivaciju, izabrat će vrlo teške zadatke ili vrlo lake zadatke. Oni koji su izabrali lakšu vrstu zadataka, zadovoljit će potrebu za izbjegavanjem neuspjeha. Oni koji su izabrali teške zadatke, a nisu ih uspjeli riješiti, neće kriviti sebe nego vrstu zadatka. Na taj će način izbjeći doživljaj neuspjeha.

Teorija vlastite vrijednosti⁴ proizlazi iz Atkinsonove postavke koju je osmislio Martin Covington. Ova teorija se zasniva najviše na tome da bi trebali imati što povoljniju sliku o sebi, a i da imamo što manje neuspjeha u raznim situacijama jer nam svaki neuspjeh može poljuljati sliku o sebi, a onda dolazi strah i nezadovoljstvo. Martin Covington je sa svojim modelom potrebe za postignućem dobio dvije vrste učenika: one koji nisu previše vezani za uspjeh i one koji imaju preveliku ambiciju. Oni učenici

³ Teorije očekivanja tumače ponašanja koja su usmjerena na zadovoljenje viših potreba, posebno potrebe za postignućem. (Vidović i dr. 2003: 217)

⁴ Teorija vlastite vrijednosti je teorija u kojoj se naglašava održavanje povoljne slike o sebi i koja govori o svijesti vlastite vrijednosti čovjeka. (Vidović i dr. 2003: 219)

kojima uspjeh nije bitan u razredu su ravnodušni i odustaju vrlo brzo od svih školskih zadataka. A učenici koji imaju veliku želju za uspjehom ulažu velik trud i rad, ali imaju i ponekad prevelik strah. Osim straha, tu se krije i osjećaj da nisu dovoljno dobri. Nekad im taj strah može utjecati i na smanjenje ocjene ili gubitak koncentracije. (Vidović i dr. 2003: 220)

Ovdje osim samog učenika i njegove slike o sebi, veliku ulogu ima i učitelj. Učitelj je taj koji može usmjeravati učenika da gradi što pozitivniju sliku o sebi i da na taj način potiče učenikovu motivaciju za postignućem. O odnosu učitelja i učenika i kako učitelj može imati utjecaj za motivaciju učenika bit će više riječi kasnije u radu.

3. MOTIVACIJA I ŠKOLSKO UČENJE

Motivacija je jedan od osnovnih čimbenika u školskome učenju. Upravo je to razlog njezinoga stalnog proučavanja, a osim što ima pozitivan ishod na mnoge školske situacije, s druge strane, ona ponekad predstavlja i problem. Ona je problem psiholozima, pedagogima i onima koji se bave sastavljanjem školskih programa. (Rakić 1997: 10) Puno je teorija o motivaciji, a kako vrijeme bude išlo, vjerojatno će ih biti još. Bez obzira na sve, motivacija je jako bitna u školskome procesu što će se i pokazati u ovome poglavlju gdje je motivacija povezana sa školskim učenjem.

3.1. Značaj motivacije u školskome učenju

U mnogim situacijama motivacija je važnija od samih sposobnosti učenika. Neki učenici bolje razumiju gradivo iako ga možda nisu toliko ni učili, mogli bi reći da imaju potencijala. Neki učenici se jako dobro snalaze u matematičkim zadacima, neki učenici imaju talent za pisanje sastavaka i pjesama, a neki imaju talent za pjevanje i dobar ritam itd. Učenici pred sobom imaju različite sadržaje pred sobom od malih nogu, ali već tada mogu sami osjetiti što ih zanima i u kojem bi smjeru mogli ići. Ne znači da će u tom smjeru i ostati, ali već od malih nogu mogu raspoznati što im je privlačno od gradiva, a što ne.

Motivacija nije kod svih ista i razlikuje se kod svake osobe. Ovdje opet možemo spomenuti Maslowljevju teoriju potreba. Pojedinci bi prvo trebali zadovoljiti fiziološke potrebe i potrebe za sigurnošću. Kada te potrebe dominiraju i djeca osjete ljubav, pažnju i da imaju neko svoje mjesto gdje pripadaju, puno je lakše ići i prema drugim potrebama koje su na vrhu piramide. Motivi za rad, ne samo u školi, nego i u životu puno znače za čovjekovo unutarnje zadovoljstvo. Svako dijete ponekad ima drugačije motive za uspjeh, neki jednostavno vole učiti, bez nagrada i puno hvaljenja, nekima opet trebaju veći poticaj i podrška jer nemaju možda dovoljno samopouzdanja, a neki su samo lijeni i ne žele pristupiti zadatku kako treba. Jedno je sigurno, na različite načine djecu možemo motivirati, samo moramo znati kako ćemo pristupiti u određenome trenutku, što nije nimalo lak zadatak. Motivacija nije bitna samo u školskome okruženju, bitna je u svakodnevnome životu. S njom čovjek može osjetiti da ide u pozitivnome smjeru prema raznim uspjesima, pa čak i ako se dogodi

neki neuspjeh, ne treba odustati. A to i je ono što čovjeka pokreće, stalna borba, trud, rad, neodustajanje kada dođu teže situacije, i naravno, razni motivi koji čovjeku predstavljaju uspjeh. Od malih nogu se treba znati motivirati, na taj način će puno pomoći obitelj i bliski ljudi, a kako godine idu, sami sa sobom moramo pronaći načine koji će nam dati motivaciju za dalje. Nije lako, i u nekim situacijama ni sami učenici, pa čak ni oni odlični možda neće imati motivaciju za nešto, ali i to treba prihvatiti. To je tako u ljudskoj prirodi i ne treba bježati od toga. Kroz par poglavlja vidjet će se kako je motivacija povezana sa školskim postignućem te razni načini i tehnike kako što bolje motivirati učenika te što sve utječe na motivaciju u školskome okruženju.

3.2. Motivacija i školsko postignuće

Provedena su brojna istraživanja na ovu temu. Da bi se vidjela povezanost motivacije i školskog postignuća, u obzir su se uzele različite vrste ponašanja. Ono što se odmah vidjelo je činjenica da se motivacija i postignuće mogu lakše shvatiti u jednostavnijim situacijama. Kada se naprave jednostavniji zadaci, ide se prema složenijim situacijama. Rezultati su također pokazali da motivacija varira u odnosu prema težini zadatka. Rakić (1977: 32) navodi da je tu nagrada vrlo značajna u motivacijskome procesu. Smatra da jačina navike koja se uči zavisi od nagrade.

Želja za napredovanjem i potreba za postignućem treba se već razvijati u osnovnoj školi. Kako djeca dolaze u starije godine, to je sve teže jer nisu stekli neke navike truda i zalaganja, pa tako i same motivacije u mlađim godinama. Samo postignuće i je definirano kao želja za uspjehom i da se na odličan način odradi posao. A sama potreba za postignućem je potreba koja služi da čovjek prebrodi razne prepreke. Niz istraživanja pokazuje da učenici koji imaju visoku potrebu za postignućem imaju podršku obitelji, izgrađen život od malih nogu, stavove koji su vezani za borbu i puno rada da imaju i veću motivaciju. No, uspjeh u školi zavisi od puno faktora, a motivacija je svakako ključ za uspjeh. (Rakić 1977: 44) Učenik svakako treba odrediti kolike su mu želje i interesi da bi učio i usavršavao se u određenim područjima.

Ono što se provlači kroz razna tumačenja je činjenica da je motivacija za postignućem jača kod mladih ljudi čiji su roditelji topli i koji pružaju podršku, a uz to potiču djecu da budu neovisna i da sama donose odluke. (Howe 2008: 107) Roditelji

koji pružaju podršku, ali djeci previše "guraju" pod nos da moraju biti najbolji, a uz to previše kritiziraju nisu dobar primjer podrške koja dijete može osposobiti za samopouzdanje i motivaciju.

David Ausubel smatra da motivacija za postignuće ima tri komponente, a to su: *kognitivni motiv, komponenta koja pojačava ego i afilijativna komponenta*. Kognitivni motiv je motiv koji se događa kod učenika kada on smatra neki zadatak zanimljivim. Taj motiv usmjerava na zadatak i uključivanje u samu aktivnost. *Komponenta koja pojačava ego* je komponenta koja se sastoji od niza faktora kao što su učenikov status, samopoštovanje, uspjeh itd. Odlične ocjene, pohvale i nagrade mogu izrazito utjecati na pojačanje ega, a uz to dolazimo i do ključne motivacije za nizanje još više uspješnih situacija. Treća komponenta je *afilijativna komponenta* motivacije za postignuće. Ona označava stjecanje odobravanja od strane drugih osoba. Primjer takve komponente bi bio da dijete želi izazvati divljenje kod svojih vršnjaka da bude prihvaćeno u društvu. Ovaj motiv je najsnažniji kada su djeca još mala jer im je pažnja drugih jako važna. Ove komponente mogu varirati po snazi i smjeru. To se vrlo lako mijenja kako dijete raste. (Howe 2008: 108) (Branko Rakić 1977: 63)

Maja Jerčić navodi da sljedeći elementi također utječu na motivaciju i oblikovanje kvalitete učenja, a to su: stav prema učenju, stav prema obrazovanju i školskom sustavu, uvjerenje o vlastitim sposobnostima te uvjerenje o odgovornosti za učenje i osobni napredak. Učenici u dosta situacija smatraju učenje teškim i dosadnim, pa samim time i motivacija ide silaznim putem. Osim motivacije, ne može se izgraditi ni dobro znanje te sposobnost kvalitetnog učenja. Da bi se takvo stanje promijenilo, tu može djelovati pozitivna slika o učenju na način da se nastava kreira tako da učenik ima osjećaj zadovoljstva, a također puno mogu pomoći i pozitivna iskustva učenja. O ovome će biti više riječi u poglavlju *Pristupi za poticanje motivacije za učenje*.

Također, na oblikovanje stava prema školskome učenju utječe društvo, roditelji te škola i nastavnici. Utjecaj društva se najčešće vidi u odlascima učenika na instrukcije. One pokazuju da učenje gradiva može biti teško i nerazumljivo jer nam treba pomoć neke odrasle osobe. Dijete može misliti da nije dovoljno pametno za to gradivo, a to može stvoriti negativan utjecaj na samu motivaciju, ali s druge strane dijete treba ohrabriti i dati mu do znanja da mu to samo može pomoći u savladavanju gradiva, i to na brži i efikasniji način. O odnosu roditelja i djeteta već je bila riječ, ali se može

ponoviti da se promicanjem raznih vrijednosti u obitelji gradi budući stav djeteta, što je izrazito važno za njegovo unutarnje stanje i odnos s okolinom.

Maja Jerčić ističe da će na učenikov stav o učenju škola utjecati svojom kulturom, a nastavnik će svojim odnosom prema radu, trudom i entuzijazmom zainteresirati učenika na suradnju i učenje. Nastavnik ima posebnu ulogu u motivaciji učenika. Mišljenja je da djeca ipak vole učiti, da oni samo ne vole besmisleno učenje. U besmisleno učenje ponekad možemo uključiti i ono učenje napamet jer učenicima ne omogućuje razvijanje i povezivanje školskoga gradiva. Kada osjete da povezuju i stvaraju nešto što su učili, njihova početna motivacija raste i prerasta u zadovoljstvo, a zadovoljstvo u još jedno pozitivno iskustvo.

Ono što se također može povezati sa samom motivacijom je ono što Albert Bandura naziva *samoefikasnost*.⁵ „Dva pojedinca mogu imati vrlo slične sposobnosti, a opet mogu biti različiti po stupnju u kojem se osjećaju sposobnima da uspiju.“ Kada vjerujemo u vlastite sposobnosti, potičemo kod sebe ambicioznost, a tako i motivaciju za daljnji rad. (Howe 2008: 113) Samoefikasnost se može povezati sa uspjehom i neuspjehom u razredu koja će se malo detaljnije opisati u sljedećemu poglavlju.

3.2.1. Uspjeh i neuspjeh u razredu

Motiv uspjeha i neuspjeha javlja se tijekom čitavoga života. U životu se često uči na greškama, pa tako možemo reći da i sam neuspjeh nekad nije neuspjeh, nego samo lekcija. U tim slučajevima ljudi teže da ponovno čine uspješne pokušaje. U ovome slučaju imamo dvije opcije, a to su: kako poticati težnju k uspjehu i kako smanjiti strah od neuspjeha. Atkinson smatra da su neki ljudi više motivirani da izbjegnu neuspjeh nego da postignu uspjeh, dok su drugi više motivirani za postizanje uspjeha. Postoji situacija kada učenik dobije odličnu ocjenu, a nije se posebno trudio, što pokazuje da je sposoban i talentiran. Takvoj se situaciji daje velika vrijednost. A postoji i situacija kada je učenik puno učio i dobio odličnu ocjenu, ali nije baš dobio dobro priznanje nego samo nadimak "štreber". (Vidović i dr. 2003: 232)

⁵ Taj se pojam odnosi na vjerovanje osobe da ima moć da uspije. (Howe 2008: 113)

Nastavnik može imati veliku ulogu u stvaranju uspjeha kod učenika. Kada nastavnik vidi i pohvali mali učenikov uspjeh, učeniku raste motivacija i osjećaj vrijednosti. Čak i onaj učenik koji se ne ističe baš po dobrim i izvrsnim rezultatima pokaže nešto što je vrijedno pohvale i dobije tu pohvalu, njegove se sposobnosti mogu promijeniti na bolje i u drugim školskim aktivnostima. Baš zato učenicima koji imaju slabiji uspjeh treba pristupiti da i oni dožive uspjeh, pa čak i ako to uključuje manji napor ili manje gradiva. Ovo sad ne znači da neuspjeh ne postoji ili da ga se treba nagrađivati, ali treba skrenuti pažnju na učenika ako je nešto dobro napravio. (Rakić 1977: 94)

Rakić smatra da je „uspjeh u školskim postignućima jaka motivacijska snaga.“ Djeca kada osjete uspjeh u učenju na drugačiji će način, i to onaj pozitivniji, pristupiti ostalim školskim aktivnostima. Ona djeca koja više doživljavaju uspjeh postavljaju i realnije ciljeve od one djece koja osjete samo neuspjeh u svome školovanju. Učenici koji doživljavaju neuspjeh, postavljaju si i ciljeve što niže jer se boje da će opet pogriješiti i neće ostvariti ono što žele. Da bi svaki učenik mogao doživjeti uspjeh, najbolje opcije su da se učenicima daju individualni i grupni zadatci. Na kraju sata prozvati učenika koji možda smatra da ni taj zadatak nije dovoljno dobro napravio, saslušati ga te mu uputiti ugodnu riječ koja će ga sigurno razveseliti. Vjerojatno će uvijek biti onoga što baš neće biti dobro odrađeno, ali što ne znači da se neće naći barem jedna stvar koju je učenik dobro napravio, a i to je neki početak za dizanje samopouzdanja. Znanje o uspjehu u učenju čini školsko učenje aktivnijim. (Rakić 1977: 96)

3.2.2. Strah od mišljenja i anksioznost

Strah je emocija koja se javlja za vrijeme neke opasnosti, a anksioznost⁶ je negativna reakcija na neku određenu frustraciju i slutnju da će se dogoditi nešto loše. Ona obično traje duže od straha. U školskome životu učenici često doživljavaju te dvije pojave, i to na razne načine. Razni načini uključuju nepogodne obiteljske situacije, loš nastavnikov odnos prema učeniku, pritisak vezan za ocjene itd. Takvi učenici su više zaokupljeni strahom nego svojim radom i učenjem. Gdje se pojavljuje strah, tu nema ni motivacije i teže ju je pronaći. (Rakić 1977: 80) Strah od mišljenja je

⁶ Može se odrediti kao stanje neodređenoga straha, tjeskobe i nesigurnosti. (Rakić 1977: 74)

vezan za percepciju vlastitih sposobnosti. Ponekad se učenici boje zaključivati, povezivati i iznositi mišljenja. Na razne načine im se može olakšati, a jedan od tih načina je da im treba dati dovoljno vremena da se posvete razmišljanju. To znači da je također važno da učenici shvate da se mišljenje vježba i da mogu postati što bolji u tome. Uz to, ohrabrivati ih i navesti, ako treba, na točne odgovore. Uvjeravanjem učenika u njegove dobre sposobnosti dat će mu samo sliku pozitivnog pogleda na vlastite sposobnosti, a strah od mišljenja će se smanjiti. (Jerčić 2018: 112) Osim ovakvih načina, da bi se izbjegle loše pojave koje su ozbiljnijeg tipa, treba brzo i efikasno reagirati što dovodi do uključenja pedagoga, djelovanje stručne službe te razgovor s roditeljima. Nijedno dijete ne bi trebalo da osjeti toliki strah od škole jer je ipak škola ustanova koja bi prije svega trebala pružiti pozitivan odnos prema samome učeniku. Ovdje se treba napomenuti da motivacija nije jednostavna stvar. Razni strahovi i anksioznost mogu kočiti učenike kada su željni uspjeha. Kada ne vjerujemo u sebe i u svoje sposobnosti, to se može odraziti na to da nemamo dovoljno znanja ili mentalnih vještina. (Howe 2008: 115)

3.3. Pristupi za poticanje motivacije za učenje

“Motivacijske su odrednice sastavni dio umijeća učenja jer motivi, uvjeti njihova nastanka i intenzitet trajanja utječu na kvalitetu i produktivnost učenja.” (Jerčić 2018: 117) Ovo se poglavlje može povezati i sa životnim okolnostima. Mihaly Csikszentmihalyi⁷ je mišljenja da “ljudi koji nauče kontrolirati unutrašnje iskustvo, moći će određivati kvalitetu svojega unutrašnjeg života, što je najbliže što se itko od nas može približiti tome da bude sretan.”

Unutrašnje zadovoljstvo može se postići i tijekom učenja i rada. Onaj učenik koji radi na sebi, istražuje i povezuje stvari koje je naučio ima mogućnost da samo u tome što više napreduje. Neki pristupi učenika da potakne motivaciju, a uz to i da ostvari neki cilj su: usmjerenost na ulaganje napora i učenje, jak unutarnji interes za aktivnosti, pozitivna slika o sebi, pozitivan odnos prema obitelji i društvu, neuspoređivanje s drugima, prihvaćanje neuspjeha, pomaganje drugima, uključivanje u izvanškolske aktivnosti itd.

⁷ Poznat je kao istraživač pozitivne psihologije.

Ono što učitelji mogu napraviti da imaju što bolji pristup motivaciji učenika je: da se usmjere na smisao onoga što se uči, da smisle zadatke koji će biti različiti i zanimljivi, smišljanje zadataka koji su izazovni, ali ne preteški, pomoći učenicima u postavljanju kratkoročnih ciljeva, pohvaliti uloženi trud, stvoriti šansu za napredovanje i poboljšanje, podržati stav da su i pogreške dio procesa učenja, učenicima dati dovoljno vremena za razmišljanje, izbjegavati nepotrebno naglašavanje razlika u uspjehu među učenicima, pomoći učenicima da razlikuju zadatke koje mogu uspješno obaviti od onih koje ne mogu, staviti naglasak na pomoć, a ne na suosjećanje, omogućiti učeniku javni uspjeh itd. (Vidović 2003: 238) Slijedi nastavak u sljedećemu poglavlju gdje će se opširnije opisati motivacijski pristupi učitelja prema učeniku.

4. ULOGA UČITELJA U MOTIVIRANJU UČENIKA ZA UČENJE

Prema Bežen i dr. (1993: 75) *"U suvremenoj nastavi nastavnik se tretira kao suradnik, savjetnik i odgajatelj, kao stručnjak i pedagog koji organizira nastavni proces, poučava učenike i primjenjuje takve postupke u radu koji pomažu učeniku da svjesno, s razumijevanjem i aktivno usvaja nastavne sadržaje te sustavno razvija sposobnosti, posebno one koje su u svezi sa samoobrazovanjem i samoodgojem."* U metodičkome kontekstu učitelj je stručna osoba koja svoja znanja i umijeća primjenjuje u nastavnoj praksi. (Bežen 2008: 277) Obrazovanje učitelja i je metodičko pitanje, pa tako i Rosandić stručnost učitelja književnosti upućuje na čvrstu povezanost između književne i pedagoško-metodičke sastavnice. (Rosandić 2005: 687)

Današnje novo doba traži nastavnika novog tipa. Moglo bi se reći da se od nastavnika traži da bude umjetnik. To podrazumijeva da je cijelo vrijeme u ritmu stvaranja novih ideja, pokazivanja interesa te da je otvoren za promjene. Bitno je da se ne zadržava na istom načinu rada nego da kroz razne pokušaje dođe do specifičnog načina djelovanja i izražavanja. Da bi se ovo ostvarilo, bitna je dobra umjetnička ideja. (Stevanović 2003: 8) Ostvarivanjem takvih umjetničkih ideja, učitelj treba biti u stalnome procesu promjena koje će mu omogućiti još bolju produktivnu maštu. Ukratko rečeno, učitelj je taj koji se isto treba pozvati na igru i biti zainteresiran za takvu vrstu rada.

4.1. Obilježja nastavnih umijeća

Karakter, položaj i uloga nastavnika se mijenjaju kroz njegov rad. *"Nastavnik može biti odličan stručnjak, ali loš pedagog, onaj koji dobro poznaje nastavne sadržaje, ali ne poznaje učenike, više je fokusiran na sebe i probleme svoje struke nego na uspjeh učenika u razredu."* (Bežen i dr. 1993: 76) Da bi nastavnik bio djelotvoran, on mora znati s čime i na koji način pristupiti da bi učenike zainteresirao te ih motivirao na daljnji rad. Osim što teži prema kvalitetnijem odnosu s učenicima, nastavnik treba dobro poznavati sebe, prvo kao osobu, a zatim i kao osobu u poslovnome svijetu. Nitko se nije rodio da je odmah sve znao pa tako i nastavnik kroz svoje školovanje, a zatim i kroz rad pokušava pronaći i izgraditi što bolju verziju sebe. Osim toga, za nastavnika koji je u počecima, jako je korisno da odlazi na sate kod

drugih nastavnika/kolega. To mu može pomoći i u razmišljanju kako se on sam odnosi prema svome radu. Tuđa nastava svakako može poslužiti kao dobar ili loš model. *"Nastavna umijeća su tema koja se dosta spominje u školstvu. Poučavanje umijeća ima tri središnja obilježja: uključuje cilj na usmjereno ponašanje, razina stručnosti se odražava kroz njihovu preciznost i ležernost te ih se može poboljšati školovanjem i praksom."* (Kyriacou 1988: 15) Osim umijeća, postoje i nastavnikove uloge koje se dijele na: interpersonalnu, stvaralačku i motivirajuću. Svaka od tih uloga treba biti učinkovita. Svaku ulogu treba prilagođavati učenicima da bi oni ostvarili različite nastavne aktivnosti. Nastavnik bi trebao poznavati i ličnosti učenika te biti upućen u probleme ako ih učenik ima. Kroz reaktivnu, proaktivnu i kreativnu nastavu zastupljena su divergentna pitanja. Kroz takva pitanja dobivaju se razni odgovori te se stvara veći stupanj učenikove mašte. Da bi se ostvario ovakav tip kreativne nastave, nastavnik treba biti dobro pripremljen. (Stevanović 2003: 104) Postoji velika razlika između nastavnika-početnika i iskusnih nastavnika. Iskusan nastavnik će imati već dobro usvojene metode kako uz malo fleksibilnosti i mentalnog napora dobro napraviti sat. Jedno od ključnih umijeća je svakako nastavnikova interaktivna priroda.⁸ Osim toga, "temeljna nastavna umijeća kojih bi se nastavnik trebao pridržavati, a naravno i razvijati ih su:

1. *"planiranje i priprema za odabir predviđenih pedagoških ciljeva*
2. *izvedba nastavnog sata*
3. *vođenje i tijek nastavnog sata gdje će se održavati učenička pozornost i sudjelovanje*
4. *disciplina (koja je vrlo bitna za kvalitetu sata)*
5. *ocjenjivanje učeničkoga napretka*
6. *osvrta i prosudba vlastitoga rada"* (Kyriacou 1988: 25).

Prema ovim umijećima vidimo da treba postojati balans između aktivnoga dijela sata i održavanju discipline. Nastavnik treba promatrati što učenici rade i kako se ponašaju tijekom sata i prema izrazu njihovih lica pokušati raspoznati treba li nešto promijeniti u načinu svoga govora i ponašanja tijekom izlaganja gradiva. (Kyriacou 1988: 25) Ova umijeća su puno lakša za iskusne nastavnike, ali to ne znači da se oni i dalje ne moraju usavršavati i razvijati svoje intelektualne metode. Nastavnici koji su

⁸ Ovdje se misli da nastavnik mora biti svjestan toga da su promjene i okolnosti u nastavi neočekivane. Iskusni nastavnici imaju rutinsko interaktivno odlučivanje tako da oni nisu ni svjesni koliko odluka donesu za vrijeme same nastave. (Kyriacou 1988: 17)

u svojim počecima bilo bi najlakše da uvježbavaju svoj nastup, vode razgovor sa svojim kolegama i naravno, da vjeruju u sebe. Svaki početak je težak, ali nije nemoguć. A upravo da bi nastavnik vjerovao u sebe, treba imati i motivaciju. Na kraju, razvoj nastavnikovih umijeća puno ovisi o samoj nastavnikovoj motivaciji. Njih treba shvatiti kao neprekidni proces čiji se intenzitet mijenja ovisno o situaciji i kontekstu. Na ostvarivanje nastavnikovih umijeća treba uložiti puno vremena i truda jer se na takav način stvaraju i novi pristupi u nastavi, a to puno govori o entuzijazmu i samoj odgovornosti nastavnika. (Kyriacou 1988: 32) Još jedno nastavno umijeće koje je vrlo bitno je komunikacijska vještina verbalne i neverbalne komunikacije. Smatra se da bi to svaka osoba u školstvu trebala imati, ali u realnosti ponekad i nije tako. U realizaciji nastave više se gleda na sadržaj, a manje na formu. Jezična kultura, korektnost te komunikacijska kompetentnost su dobre odrednice za ostvarivanje uspješne komunikacije. (Marinković i dr. 2004: 157) Kao što je spomenuto, motivacija se razlikuje prema primarnim i sekundarnim potrebama, socijalnim potrebama i potrebama koje su karakteristične za pojedinca. Što je više potreba zadovoljeno, to će biti veća motivacija, kao i sam proces razvijanja same ličnosti. (Čudina-Obradović i dr. 1986: 24) Interesi učitelja u životu su vrlo bitni i za njegovu radnu okolinu jer potiču još veću aktivnost i angažiranost u njegovome poslu. Ako se osoba bavi sportom, ima ljubav prema glazbi, filmovima, dokumentarcima, životinjama sigurno da će joj to pomoći i u radu sa djecom jer će i to privući zainteresiranost učenika kroz nastavne jedinice.

4.2. Stav učenika prema učitelju

Načelo motivacije treba ostvariti tamo gdje god je to moguće. Kada motivacije nema, posljedica može biti takva da učenik izgubi zanimanje za gradivo, a onda se spušta i razina uspješnosti nastave prema dolje. (Poučak 2003: 33)

Ova rečenica se može povezati i sa stavom učenika prema učitelju. Prema Bratanić i Maršić svaki učenik ima svoju sliku o nastavniku koja nastaje na osnovu učeničke percepcije, a na temelju učenik, bez obzira koliko je toga svjestan, gradi svoje stavove prema nastavniku. Već postoji pretpostavka da postoji povezanost između učeničkih stavova prema nastavniku i njegove motivacije za rad. Nekim učenicima se

nastavnik neće svidjeti, a za to može biti puno razloga. Nekada su ti razlozi opravdani, a nekada ne. Bez obzira na opravdanost, nastavnikova zadaća nije nimalo laka, pogotovo kada treba zainteresirati učenike koji ne dijele simpatije prema njemu. Ono što nastavnik može učiniti da bi bio što bolji u svom poslu i kakve odrednice i vještine treba imati, pokušat će se razjasniti u ovome poglavlju.

Bratanić i Maršić u svome članku *Povezanost motivacije učenika sa stavovima prema nastavniku* bavili su se pokazateljima intrizične motiviranosti s učeničkim stavovima prema nastavniku. Oni smatraju, da bi se povećala intrizična motiviranost učenika, nastavnici bi trebali podržavati i povećavati učenikov osjećaj uspješnosti u raznim aktivnostima, osigurati okruženje gdje će se učenik osjećati sigurno i bez prevelikog pritiska, ukazivati na važnost nastavnika sadržaja te osigurati zadovoljstvo i uživanje u nastavi. Ono što se pokazalo bitnim je da se u procesu osposobljavanja budućih nastavnika premalo pridaje pozornost na osobine kao što su: entuzijizam, smisao za humor, pozitivan emocionalni stav nastavnika prema učeniku te povjerenje. Uz stručna znanja, nastavnik bi trebao njegovati i ona svoja unutarnja. Djeca to osjete i pridaju tome pozornost bez obzira što se nalaze u ustanovi u kojoj trebaju nešto učiti i naučiti. Učenici se trebaju uvjeriti da se nešto novo i zanimljivo događa na nastavi da bi se ostvarila uspješnost kvalitetne nastave. Da bi nastavnik postao profesionalac u svome poslu nužno je da kontinuirano poboljšava svoj rad. (Glasser 1993: 27)

Učenicima je također bitna nastavnikova dosljednost. Ako učenik zna za što se zalažete, a da to pokazujete i u praksi, više će vas cijeniti i poštivati. To je već prvi korak da se zanima za sat te za ono o čemu se uči. Da bi oblikovali svoja mišljenja, trebaju imati u svom okruženju osobe čvrstih stavova i vjerovanja. (Glasser 1993: 47)

Dunja Pavličević-Franić i Katarina Aladrović Slovaček također su se bavile sličnom temom, ali su ispitivale koliko je stav učitelja Hrvatskoga jezika povezan s motivacijom i stavom učenika prema satu Hrvatskoga jezika. Provedena istraživanja pokazuju da učenici Hrvatski jezik svrstavaju u manje drage nastavne predmete. Neki ga ne vole, a neki su ravnodušni prema samome predmetu. Osim toga, pokazalo se da na nastavi Hrvatskoga jezika učenici premalo komuniciraju te da se nastava svodi na učenje i pamćenje što više pravopisno-gramatičkih činjenica.

4.3. Uloga ravnatelja u motiviranju učitelja

Ravnateljeva zadaća je ta da vodi školu tako da se stvori pozitivan duh te sigurnost u zajednici koju čine učenici, nastavnici i roditelji. Da se nastavnik osjeća sigurno, potrebna mu je ravnateljeva podrška i stalna komunikacija. Sam nastavnik će imati veću motivaciju za rad i želju za ostvarivanjem rezultata ako je obostrana komunikacija smisljena i učinkovita. Ravnatelj je taj koji je na čelu škole i dosta zadataka i procjena ovise o njemu. Teško da će se išta poboljšati i srediti na bolje ako se ne osjeća prisutnost ravnateljeve ruke. On treba imati motivacijske vještine koje će ga dovesti do discipline. Kvalitetna škola se ne može ostvariti za jedan dan, potrebno je puno rada, truda, učenja na pogreškama i suradnje sa školskim osobljem. Osim toga, autoritet je taj koji je presudan za ostvarivanje dobrih rezultata. Školi treba čvrsta ruka, profesionalnost i stvorene moralne vrijednosti koje će se osjetiti pri svakom razgovoru s učiteljem ili s nekim drugim. Istovremeno se treba igrati više uloga. On treba imati jasnu viziju koja će mu pomoći da se to vidi i u praksi. Što se tiče same motivacije nastavnika, ravnatelj treba znati da neće svaka vrsta motivacije biti ista za svakog djelatnika. Da bi se znalo kako pristupiti djelatniku, treba ga upoznati, poslušati te uvažiti njegove ideje ako ih ima i ako su djelotvorne. Kada je loša klima u školi i sama organizacija raznih sadržaja pada u vodu. (Matijević-Šimić 2011: 230) Kao što su nastavnici mentori svojim učenicima, tako i ravnatelj treba biti mentor nastavnicima. Potreba za što većom motivacijom ostvaruje se kroz pohvale, priznanja i usvajanja novih ideja, a nekad i dobra kazna ili opomena može biti okidač da se nastavnik probudi te kroz neke druge načine pokaže efektivnost u radu. Najbolji rukovoditelji su oni koji znaju slušati te dati podršku. To je ono što ljudima treba jer je život postao previše brz da ni ne shvaćamo da dobra klima i obostrana suradnja puno znače za napredak. Djelatnici škole trebaju znati koji su im zadaci te ih treba uključivati u razne procese odlučivanja. Svatko se voli osjećati važno i prihvaćeno u poslovnome svijetu. Na taj način stvara se krug pozitivne i harmonije kroz koji cijela zajednica napreduje.

5. VAŽNOST DIDAKTIČKO-METODIČKOG OBLIKOVANJA UDŽBENIKA U POTICANJU MOTIVACIJE ZA UČENJEM

Hrvatski jezik je nastavni predmet koji je satnicom najopsežniji i najzastupljeniji te je povezan sa svim ostalim predmetima. U 5. i 6. razredu nastava se održava pet sati tjedno, a u 7. i 8. razredu četiri sata tjedno. Nastavni predmet je sam po sebi dosta iscrpan jer postoje tri predmetna područja, a to su *hrvatski jezik i komunikacija*, *književnost i stvaralaštvo* te *kultura i mediji*. Da bi se ostvarila motivacija, osim učitelja i raznih nastavnih metoda, važno didaktičko sredstvo koje može upotpuniti nastavni sat je čitanka-udžbenik. Još su se sedamdesetih i osamdesetih godina 20. stoljeća tražili novi pristupi nastave te načini kako postići što bolju kvalitetu samog udžbenika. I danas je to otvorena i neiscrpna tema jer je moderno doba donijelo i neke nove izazove. Ono što treba napomenuti je da ni najbolji udžbenik neće pomoći u motivaciji i prenošenju znanja na učenike ako učitelj nije umjetnik nastave. O tome se detaljnije razradilo u poglavlju *Uloga učitelja u motiviranju učenika za učenje*. Ima dosta definicija za čitanku-udžbenik, a neke od njih su da je to temeljna školska knjiga namijenjena književnomu odgoju i obrazovanju. (Rosandić 2005: 161) Prema Hamiltonu udžbenik nije samo knjiga koja se rabi u školi, nego je to knjiga koja je svjesno koncipirana i uređena da služi ciljevima nastave. (Nemeth-Jajić 2007: 9) Prema Rječniku hrvatskoga jezika iz 2000. godine stoji da je to knjiga koja metodički izlaže nastavno gradivo prema državnome programu za određeni razred određene škole. Bez obzira na različite poglede, svaka definicija je pomno osmišljena i napisana u skladu s onim što udžbenik nosi u sebi. Njegova bitna odrednica je da bi trebao predstavljati metodički okvir za ostvarivanje ciljeva nastave na što višoj razini. (Nemeth-Jajić 2007: 19)

6. ANALIZA U ČITANKAMA I UDŽBENICIMA IZ HRVATSKOGA JEZIKA

Prije same obrade i analize osnovnoškolskih udžbenika, objasniti će se temeljni motivacijski postupci koji se nalaze u udžbenicima. Najizraženiji motivacijski postupci u udžbenicima su: motivacija tekstom, motivacija razgovorom, stvaralački zadaci i igra. Svaki motivacijski postupak će se teorijski ukratko objasniti, a onda će se kroz metodičke modele u odabranim nastavnim jedinicama to pokazati i u praksi.

Za ove motivacijske postupke važno je spomenuti i načela koja se protežu kroz motivaciju, a to su načelo teksta i načelo zanimljivosti. Načelo teksta će se objasniti kroz motivaciju tekstom, a načelo zanimljivosti je bitno za sve motivacijske postupke. Ono je i najzastupljenije načelo koje je vezano za samu motivaciju.

Prvi motivacijski postupak je motivacija tekstom. Prema Težaku tekst je izvor nastave hrvatskoga jezika, a svaka jezična činjenica se može ostvariti samo pomoću teksta. Tekst koji nam služi za potrebe u nastavi hrvatskoga jezika zove se *lingvodidaktički* ili *lingvometodički predložak*. Takav predložak može koristiti i učitelju i učeniku. Osim toga, učitelj može i sam sastavljati svoje predloške koji će biti usmjereni prema onoj nastavnoj jedinici koja se trenutno uči. Prema ciljnoj usmjerenosti lingvodidaktički predloški mogu biti: *polazni tekstovi*, *vježbeni tekstovi* i *provjerbeni tekstovi*. Polazni tekstovi su tekstovi gdje se kreće sa zapažanjem jezičnih činjenica. Vježbeni tekstovi su tekstovi na kojima se vježba ono što se zapazilo i proučilo. Provjerbeni tekstovi su tekstovi na kojima se provjerava ono što je učenik naučio i shvatio. (Težak 1996: 101) Vrste tekstova koji se nalaze u čitankama pripadaju književnim rodovima u koje ubrajamo liriku, epiku i dramu. Motivacija tekstom je prožeta od početka do kraja prema modelu školske interpretacije kroz svaki nastavni sadržaj u udžbeniku. Prema tome, možemo i reći da je motivacija tekstom najbrojniji postupak u čitankama i udžbenicima iz hrvatskoga jezika. Kroz te tekstove učenici razvijaju govorno-izražajne sposobnosti koji ih potiču na razmišljanje te dobivaju poticaj za daljnje razumijevanje i shvaćanje pročitane književne tematike.

Težak navodi kao temeljno načelo udžbenika da je udžbenik knjiga za učenika. Ako se učenik ne može sam snaći, onda udžbenik ne služi svojoj svrsi. Udžbenik je pomoćni materijal i za učitelja. Bez obzira na svoje nastavne metode i pomagala, on bi mu trebao služiti kao izvor znanja na nastavnome satu. (Težak

1996: 159) Prema Rosandiću svaka nastavna jedinica ima tri zadaće: *obrazovne, odgojne i funkcionalne*. Da bi se što bolje obradila nastavna jedinica, trebalo bi ju uskladiti s odgovarajućim metodičkim sustavom.

Razlikujemo više metodičkih sustava, a to su: *dogmatsko-reproduktivni, reproduktivno-ekspilativni, interpretativno-analitički, problemsko-stvaralački, korelacijsko-integracijski, komunikacijski, otvoreni, multimedijски i tinski*. Svaki sustav ima svoje temeljne odrednice i načine za što bolje učinke same nastave. Uz to, nastavni sat treba biti vođen prema modelu školske interpretacije koji ima postavljene jasne faze prema redoslijedu:

1. *doživljajno-spoznajna motivacija*
2. *najava teksta i njegova lokalizacija*
3. *interpretativno čitanje teksta*
4. *emocionalno-intelektualna stanka*
5. *objavljivanje doživljaja i njegove korekcije*
6. *interpretacija*
7. *sinteza*
8. *zadaci za samostalan rad učenika* (Rosandić 2005: 83)

Ponekad će se dogoditi da se sve faze neće moći obraditi u jednome nastavnom satu jer jedno je teorija, a drugo je praksa. Ali, početak samoga sata najviše ovisi o odličnoj pripremi doživljajno-spoznajne motivacije koja će učenike zainteresirati i zadržati njihovu pozornost tijekom cijelog nastavnog sata.

6.1. Analiza u osnovnoškolskim udžbenicima i čitankama iz hrvatskoga jezika

6.1.2. Analiza nastavne jedinice *Sklonidba imenica*

U predmetnome području *hrvatski jezik i komunikacija* pod nazivom *Hrvatske jezične niti 5* odabrana je nastavna jedinica *Sklonidba imenica*.

Nakladnik *Alfa* je izabranu nastavnu jedinicu stavio pod imenom *Imenice i sklonidba*. Odmah na početku možemo uočiti napisane ishode OŠ HJ A.5.5 koji su dobra motivacija i dobra priprema učitelju za nastavni sat. Primjer ishoda je: *Razlikujemo opće imenice od imena i pravilno pišemo opće i vlastite imenice s*

pravopisnom normom. Na temelju početnoga teksta pod naslovom *Da Klara sanja ljetni san* obrađena je i početna motivacija pod naslovom *Razgovor*. Ovdje odmah uočavamo dva motivacijska postupka, motivacija tekstem i motivacija razgovorom. Primjeri su: *Sanjaš li često? Jesi li ikada u snovima učinio nešto nevjerojatno?* Primjer ovakve motivacije učenike može odmah zainteresirati za sami tekst, a i nastavnu jedinicu jer je tip motivacijskih pitanja vrlo zanimljiv. Učenici će vjerojatno imati vrlo kreativne odgovore. Napravljena je i škrinjica riječi gdje se objašnjavaju nepoznate riječi. Također, napravljena je natuknica *Ovo učim zato što...* koja nam objašnjava što će učenik postići nakon završene obrade nastavnoga sata. Nakon pročitanaoga teksta, slijedi obrada gdje su postavljena određena pitanja u udžbeniku. Na slikoviti način je prikazana rečenica *Klara, vedra jedanaestogodišnja Zagrepčanka, nije takva djevojčica*. Ovdje je izražena motivacija tekstem gdje se uči razlika između imena i općih imenica. Zatim se navode rečenice iz teksta gdje se obrađuje razlika između gramatičkih rodova i gramatičkoga broja. Nakon objašnjenih definicija, vidimo tablicu s padežima, padežnim pitanjima te rečenice s tipičnim glagolima u jedinini i množini. Definicije su označene masno otisnutim slovima što je motivacijski lakše za učenike jer su uočljivije. Pri kraju obrade nastavne jedinice, pod naslovom *Znanje* napisano je sve što bi učenik trebao znati o imenicama te sklonidbi. Ovo baš nije nužno najbolje za motivacijski postupak jer bi se učenicima moglo činiti suhoparno zbog veće količine samoga teksta. Uz ovakve načine ponavljanja sadržaja, najbolje je uključiti motivaciju razgovora te neki oblik igre s čime će učitelj zaokružiti nastavni sat. Pod naslovom *Vježba* pod a), b), c) i d) objašnjeni su stvaralački zadaci koje bi učenici trebali ostvariti. Pod d) je vidljiva motivacijska tehnika gdje se od učenika traži da nacrtaju umnu mapu u kojoj će ključna riječ biti *padež*. Na kraju je prikazano poglavlje za učenike koji žele znati više pod naslovom *Znalci radoznalci*. Sam naslov je kreativan te potiče motivaciju učenika da se zainteresiraju za dodatna znanja. U udžbeniku *Hrvatske jezične niti 5* nisu uključeni svi motivacijski postupci. Lingvodidaktički predlošci su najrasprostranjeniji kroz nastavnu jedinicu. Motivacija razgovorom nije obrađena, osim ako sam učitelj ne kreira svoj tip pitanja prema smjernicama i definicijama u tekstu gdje će potaknuti učenike na razmišljanje. Motivacija igrom uopće nije zastupljena.

Nakladnik *Školska knjiga* u udžbeniku *Naš hrvatski 5* ima drugačiji naslov te se nastavna jedinica zove *Sklonidba imenica*. Imenice su obrađene kao posebna

nastavna jedinica. Na samom početku imamo naslove *Poveži*, *Saznaj*, *Savjet* i *Rječnik*. U naslovu *Poveži* imamo pitanja koja su vezana za prethodnu nastavnu jedinicu. Primjer pitanja: *Što su imenice? Koje su vrste imenica?* Ovdje je uključena motivacija tekstom i razgovorom. Dobri naslovi su *Saznaj* i *Savjet* jer u drugom naslovu kroz određena pitanja vidimo što će se naučiti kroz *Sklonidbu imenica*, a ovdje nam nude savjet da su padeži kao tablica množenja koju treba naučiti i stalno ponavljati jer će nam koristiti u daljnjem radu. Zatim je prikazana slikopriča o Crvenkapičinu djedu koja je odličan prikaz motivacijskoga postupka. Učenici će se odmah zainteresirati za ovakav tip nastavnog sadržaja jer je obrađena motivacija slikom i motivacija tekstom. Nakon teksta, postavljena su pitanja gdje uključujemo motivaciju razgovorom, a nakon toga slijedi zadatak gdje učenici prepisuju slikopriču te umjesto sličice pišu riječ. Na takav način dolaze do nove definicije sklonidbe i padeža. Ovdje su također definicije napisane podebljanim crnim slovima te je napravljena tablica s padežima. U tablici je napravljen samo primjer imenice *djed* u jednini i množini. Motivacija razgovorom je opet ostvarena kroz pitanja na određenoj rečenici gdje se uči koja su gramatička obilježja imenice. Za kraj obrade napravljena je sinteza, odnosno slikovni prikaz padeža i padežnih pitanja. Nakon toga, slijede rubrike *Točno piši i govori* i *Razmisli i ponovi*. Ovdje je odabrana i motivacija zvučnoga zapisa gdje će učenici točno znati kako se pravilno izgovaraju padeži. Ovo je dosta dobra vježba koja će se obraditi odmah na nastavnome satu. U *Razmisli i ponovi* je slika pingvina repera koji će odmah zainteresirati učenike, a zadatak je da u skupinama napišu četverostih koji će se rimovati te da predstave padež koji su odabrali. Nakon toga će spojiti sve stihove i dobro se zabaviti. Ovo je jako dobar primjer motivacije jer su uključeni svi glavni motivacijski postupci, pa čak i motivacija igrom koja je najslabije obrađena u udžbenicima hrvatskoga jezika.

Nakladnik *Ljevak* u udžbeniku *Hrvatska krijesnica 5* također ima nastavnu jedinicu pod nazivom *Sklonidba imenica*. Na samome početku postavljeni su stvaralački zadaci i zadaci koji potiču motivaciju, iako to sve ovisi o učenika do učenika koliko će im biti zanimljivo jer je tema o dupinima te istraživanje projekta *Plavi svijet*. Osim toga, u rubrici *Ponovi* traži se ponavljanje prethodnoga gradiva koje je napisano u natuknicama kao npr. *osnova*. Ovdje će učitelj morati uskočiti kako bi motivacijskim primjerima osvježio ponavljanje. Zatim kreće obrada teksta *Dupin* koji je povezan s početnom motivacijom. Napravljen je tekst tako da je riječ *dupin*

oblikovana kao slika dupina gdje učenici sami moraju pravilno reći riječ u određenome padežu što i je svrha ove nastavne jedinice. Ovdje je prikazana motivacija tekstom te motivacija slikom. Definicije su u zelenim kvadratićima što učenicima omogućuje da odvoje važno od nevažnoga. Također, napravljena je tablica gdje su prikazani padeži, padežna pitanja te primjeri imenica za muški i srednji rod - dupin i more. Za kraj, imamo zadatke za samostalan rad gdje se ostvaruju stvaralački zadaci. Učenici trebaju nadopuniti rečenice imenicom *naselje* u odgovarajućem padežu. Uz to, imamo i zadatak kreiranja umne mape o padežima koje učenici mogu izraditi u digitalnome alatu *Popplet* ili *Xmind*. Ovdje se ističe motivacija stvaralačkih zadataka te digitalnih alata.

Svaki nakladnik je ovu nastavnu jedinicu napravio na svoj određeni način. Riječ je o istoj nastavnoj jedinici *Sklonidba imenica* gdje se kod *Alfe* odmah obrađuju i imenice uz samu sklonidbu. Koliko god se činilo da ima dosta sličnosti s obzirom da je cilj obrade da učenici nauče definiciju sklonidbe i padeže, svaki nakladnik je sa svojim primjerima i motivacijom na drugačiji način dočarao ono što je htio. Kod sva tri nakladnika postoji uvodna motivacija koja je i sama priprema za nastavni sat. Najviše je zastupljena motivacija teksta jer je kod svih obrađen polazni tekst prema kojemu se kreiraju stvaralački zadaci. Najmanje je uključen motivacijski postupak igrom, tj. zapravo ga ni nema. Jedino je *Školska knjiga* na jako zanimljiv način zaokružila nastavni sat gdje će učenici raditi na svom kreativnome razmišljanju i poticanju inovativne atmosfere kroz igru tako da ponove novi nastavni sadržaj.

6. 1. 3. Analiza nastavne jedinice *Mediji*

Predmetno područje pod nazivom *Kultura i mediji* je obujmom nastavnih sati najmanji. Svaki nakladnik ima drugačije nastavne teme, ali ipak se uspjela naći jedna zajednička. Zajednička nastavna jedinica ima naslov *Mediji*.

Nakladnik *Alfa* svoju nastavnu jedinicu zove *Mediji oko nas*. Ne daju nikakvu početnu motivaciju za obradu nastavne jedinice. Kreću odmah na ishode gdje će se navesti značenja riječi *medij* i gdje će se objasniti veza medija i popularne kulture. Objašnjava se što je to komunikacija, a zatim se slikama pokušava objasniti tko je pošiljalatelj, primatelj i što je to poruka. Ovdje nam je samo vidljiva u slabijemu obliku motivacija tekstom. Nema nikakvih vrsta pitanja koja bi mogla zainteresirati učenike.

Kroz cijelu nastavnu jedinicu prisutna je velika količina teksta s dosta informacija. Objašnjava se što je *medij* te se spominju izrazi kao što su *multimediji, interaktivni mediji* i *popularna kultura*. Pri završetku u rubrici *Čitaj, gledaj, posjeti!* postoje četiri pitanja koja možemo gledati kao stvaralačke zadatke. Jedan od stvaralačkoga zadatka je taj da učenici razmisle tko su predstavnici popularne kulture u Hrvatskoj te da navedu poznate glazbenike, sportaše, glumce o čijem radu mediji često pišu i govore. Najbrojniji motivacijski postupak je motivacija tekstem uz dosta slabiji izbor stvaralačkih zadataka. Ostalih motivacijskih postupaka nema.

Nakladnik *Školska knjiga* svoju nastavnu jedinicu ima pod naslovom *Mediji*. Ovdje već na početku vidimo prije samoga uvoda u tekst motivaciju kroz pitanja *Koje emisije pratiš na televiziji? Čitaš li novine? Koliko vremena provodiš gledajući televizijski program?* Nakon toga, imamo ključne pojmove kao što su *mediji, informacija, vrste medija, tisak i drugi*. U rubrici *razgovaramo/učimo* imamo tip razgovora koji uvodi učenike u određenu temu o kojoj govori tekst. To je osnovna nastavna metoda, tj. motivacijski razgovor. U rubrici *Povezujemo* su pitanja koja učenike potiču na razmišljanje i koja mogu povezati sa životnim okolnostima. Primjeri takvoga tipa pitanja su: *Čime nas danas bombardiraju mediji? Kako mediji utječu na tebe?* Ovakav tip razgovora se oslanja na učničke interese, iskustvo te životne prilike. U rubrici *Pišemo i govorimo* su na dobar način postavljeni stvaralački zadaci gdje učenici mogu pokazati svoju kreativnost i iskazati svoju potencijalnost. Organiziranje rasprave na temu *Mediji i djeca* gdje će se razmotriti pozitivne i negativne strane medija mogu učenike potaknuti da se zainteresiraju za rad i nastavno gradivo koje ne djeluje toliko zanimljivo na prvu. Kod ovakvih nastavnih jedinica kod kojih se ne može baš puno očekivati da će učenici biti zainteresirani, potrebno je da je motivacija prisutna kroz cijeli nastavni sat. Na taj se način potiče učenike da zapamte najvažnije odrednice gradiva. Ovdje je u velikoj mjeri zastupljena motivacija tekstem, a prisutni su i motivacijski razgovor te stvaralački zadaci.

Naklada *Ljevak* svoju nastavnu jedinicu ima pod naslovom *Mediji*. Ovdje već na prvi pogled možemo vidjeti veliku motivaciju slikom tj. raznim crtežima. U početku se provodi motivacija pitanjima *Koliko vremena provodiš gledajući televizijski program? Koliko voliš gledati filmove kod kuće ili radije ideš u kino?* A nakon toga, odmah ide motivacija teksta, motivacija slikom te motivacijski razgovor. Primjer motivacijskog razgovora je: *Kako su se ljudi u prošlosti sporazumijevali? Kojeg se još*

*načina prenošenja obavijesti možeš sjetiti? A nakon toga su crteži prema kojima treba objasniti kako je razvoj tehnologije utjecao na način prenošenja obavijesti. Načini motivacije su dosta izraženi te djeca već u tijeku nastavnog sata mogu shvatiti i zapamtiti najvažnije podatke o nastavnoj jedinici. To je zapravo i ključ motivacije, da nas zainteresira te da uz pomoću nje nešto zapamtimo i naučimo na lakši način. Pošiljatelj, medij i primatelj su prikazani slikovno, a i u obliku definicije. Osim toga, podjela medija je na slikovit način prikazana i gdje učenici na lak način mogu zapamtiti takvu vrstu podjele. U *Govorim, pišem, stvaram* napravljeni su stvaralački zadaci kroz kojih se opet ostvaruje motivacija. A u *Istražujem, saznajem, povezujem* odabrana su dobra istraživanja za poticanje stvaralaštva kao npr. lenta vremena od najstarijega elektroničkog medija do najnovijeg. Ovo je nastavna jedinica koja je prepuna motivacijskih postupaka, jedino nedostaje motivacija igrom, ali na neki način kroz ove zadatke i ona je prisutna. Vrlo zanimljiva interpretacija samoga nastavnog gradiva gdje učenici mogu kroz cijeli sat biti aktivni i usredotočeni.*

Prema predmetnome području *Kultura i mediji* obrađena je zajednička jedinica *Mediji* od sva tri nakladnika. Takvom vrstom nastavne jedinice je ponekad malo teže napraviti atmosferu gdje će aktivnost biti na visokoj razini, ali kada se obradi većina motivacijskih postupaka, i to je moguće. U tome je uspio udžbenik *Hrvatska čitanka 5* nakladnika *Ljevak*. Od početka do kraja je bila prisutna motivacija te se pokazalo da i neke teme koje su pune definicija mogu dobiti živost i energičnost. Kod *Školske knjige* i *Alfe* je situacija malo bila drugačija. *Hrvatska riječ 5* nakladnika *Alfa* nije ni ponudila početnu motivaciju da se učenike uvede u nastavni sat, a i udžbeniku *Snaga riječi 5* nakladnika *Školska knjiga* najbrojniji motivacijski postupak bio je motivacija tekстом, ostali postupci su bili u tragovima.

6. 1. 3. Analiza nastavne jedinice *Pejzaž I.* Vladimira Vidrića

Za predmetno područje *Književnost i stvaralaštvo* izabrana je pjesma Vladimira Vidrića *Pejzaž I.* Kroz navedenu pjesmu provest će se četiri temeljna motivacijska postupka triju nakladnika.

Kod nakladnika *Alfa* nastavna jedinica pod naslovom *Pejzaž I.* započeta je doživljajno-spoznajnom motivacijom koja se očituje u pitanju *Koje slike, boje, zvukove i mirise možete osjetiti? Zamislite po jednu pjesničku sliku.* Navedeno pitanje

potiče učenike da prije samoga upoznavanja pjesmom stvore doživljaj i povezanost nastavnim gradivom te pomoću svojih odgovora se dodatno zainteresiraju za samu pjesmu. Nakon pročitane pjesme učenicima se postavljaju brojna pitanja koja su podijeljena u dvije kategorije. Prva rubrika *Govorimo, slušamo* je prikazana u obliku pet pitanja kao što su *Koje je doba dana dočarao pjesnik? Koji ugođaj donosi treća kitica? Koji način čitanja odgovora ugođaju pjesme?* Sva ta pitanja spadaju u jedan od motivacijskih postupaka motivacija tekstem koja je prožeta kroz cijelu nastavnu cjelinu te koja predstavlja uvod u još jednu motivacijsku metodu koja se zove motivacijski razgovor koji je najviše izražen u drugoj rubrici koja je slično kao i prva rubrika prikazana u obliku pitanja. Ta metoda uključuje tri vrste razgovora. Razgovor koji se oslanja na učeničke interese, iskustvo i prilike, zatim reproduktivni razgovor čiji je cilj ponavljanje već obrađenoga nastavnog sadržaja te razgovor kojim se uvodi u temu o kojoj govori tekst. Pitanja kao što su: *Kojim su epitetima ukrašeni motivi pčele i polje? Što se, osim boje, želi njima istaknuti? Izdvojite glagole koji u sebi skrivaju značenje boje. Što znače?* Tim pitanjima autori su omogućili početak interakcije između učenika i nastavnika koja omogućuju i potiču učenike da sami izraze shvaćanje, doživljaje, motive i pouke same pjesme. Nastavnici na temelju odgovora i razmišljanja učenika dobivaju dojam koliko su učenici shvatili navedenu temu, koja pitanja učenicima su teža, a koja lakša, kakav izazov učenicima predstavljaju pitanja vezana za nove pojmove kao što su obilježja pejzažne pjesme i epiteta koja su u ovoj čitanki navedena u posebnom uokvirenom dijelu. Upravo se taj dio sjajno nadovezuje na treći motivacijski postupak, stvaralački zadaci, koji se sastoji od pitanja u kojima se traži da učenici u navedenoj pjesmi pronađu različite stilske izražajne figure kao što su epitet, usporedba, personifikacija te brojne druge. Sva tri navedena motivacijska postupka motivacija tekstem, motivacija razgovorom te stvaralački zadaci se međusobno upotpunjuju i čine smislenu cjelinu. Autori ove čitanke u ovoj nastavnoj jedinici nisu izostavili četvrti motivacijski postupak igra. Taj zadnji, ali jednako bitan postupak je u ovoj cjelini prikazan u rubrici *Maštamo, stvaramo* u kojoj je na jednostavan i zanimljiv način učenicima prikazano da na svoj način osmisle nastavak pjesnikove šetnje krajolikom. Time se kroz igru i maštu učenike motivira da cjelokupno naučeno gradivo povežu na sebi najjednostavniji i zanimljiv način koji im uz znanje hrvatske književnosti pobuđuje proširenje vidika i daljnji razvitak mašte.

Autori *Hrvatska čitanka 5* nastavnu jedinicu *Pejzaž* započinju na sličan način kao i autori *Hrvatska riječ 5* doživljajno-spoznajnom motivacijom u obliku da učenici prije upoznavanja s pjesmom predstave svoje omiljeno mjesto u prirodi te motive boja, zvukova koji najbolje opisuju to mjesto. Od samoga početka nastavne cjeline vidljiv je motivacijski postupak motivacija tekstom koji služi kao poticaj za rad i uporište za daljnje zanimanje za jedinicu koja će se obrađivati na nastavnome satu. Ostala pitanja koja su postavljena u jedinici mogu se svrstati u drugu motivacijsku metodu motivacijski razgovor koji se očituje u trima različitim razgovorima. Pitanja kao što su *Koje godišnje doba prepoznaješ u oslikanu krajoliku? Kakav je ritam pjesme? Koje pridjeve uočavaš uz imenice pčele, stabla, oblaci i polje?* su ona koja otvaraju otvorenu diskusiju između učenika i učitelja. Vodi se razgovor koji učenike uvodi u temu o kojoj pjesma govori, a zatim se na osnovi odgovora učenika na razna pitanja u čitanki taj razgovor produbljuje na njihovo shvaćanje, zaključke i njihov pogled na sami nastavni sadržaj. Preostala dva motivacijska postupka, stvaralački zadaci i igra, se vrlo slično kao i kod nakladnika *Alfa* nadovezuju i u nakladniku *Ljevak*. Učenike se potiče da promotre vlastiti krajolik i opišu ga sa što više epiteta. Na taj način se omogućava spoj vlastitoga izražavanja i ponavljanja novoga nastavnog sadržaja što su u ovoj nastavnoj temi *epiteti*. Postupak stvaralački zadaci se uočava u zadatku gdje učenici trebaju napisati sastavak o temi *Najljepše mjesto na svijetu*. U *Hrvatska čitanka 5* je također zastupljen četvrti postupak igra. Učenicima je predloženo da prouče pejzažne slike na mrežnoj stranici *Europeana collections* i opišu kakav dojam takve slike imaju na njih. Drugi prijedlog za učenike je da pogledaju snimku pjevačkog zbora *Perpetuum Jazzile* u kojoj pjevači svojim tijelima proizvode zvukove iz prirode. Na taj način je ostvarena međupredmetna korelacija hrvatskoga jezika, glazbene te likovne umjetnosti koja učenicima daje bolju predodžbu naučenog gradiva iz triju različitih perspektiva.

U čitanci *Snaga riječi 5* nakladnika *Školska knjiga* je vrlo slično kao u prethodne opisane dvije čitanke nastavna jedinica započeta da učenici zamisle lijep sunčan dan te sve motive i zvukove koje vide i čuju. Nakon toga učenici se upoznaju s pjesmom Vladimira Vidrića *Pejzaž I.* Isprepliću se dva motivacijska postupka, a to su motivacija tekstom i motivacija razgovorom. Postavljaju se razna pitanja koja učenike potiču na razmišljanje i dijalog. Daljnji dijalog između učenika i nastavnika se produbljuje pitanjima koja su višeslojna i nešto teža nego u prethodne dvije čitanke.

Razumiješ li liriku? Slažeš li se s razmišljanjem: da bi volio poeziju, potrebno ju je razumjeti, pravilno čitati i doživjeti? su neka od pitanja koja zahtijevaju složeniju raspravu. Autorica u ovoj nastavnoj jedinici postavlja brojna pitanja od koja su neka isključivo vezana uz samu pjesmu dok neka pitanja povezuju samu temu pjesme i neke životne okolnosti. Primjerice, autorica u jednom pitanju povezuje osobitosti same pjesme (tema, motivi, vrsta pjesme i stiha, pjesničke slike) i zašto ih je važno poznavati. Zatim učenicima postavlja pitanje *Možeš li iznositi sudove i ocjene o osobama koje ne poznaješ?* Vidljiva je korelacija između školske i životne materije koju je važno naglasiti učenicima te im pokazati da sve što se uči je itekako važno za njihovo oblikovanje u odrasle ljude koji će se susresti s različitim životnim izazovima. Stvaralački zadaci su uočeni u zadacima u kojima učenici moraju odabrati jednu od strofa pjesme te prema njoj nacrtati sliku koju vide čitajući tu strofu. U tome zadatku upotrijebljen je i motivacijski postupak igre koji omogućuje element zabave i neopterećenosti. Motivacijski postupak igra je uočen u zadatku da učenici uz pomoć svog fotoaparata fotografiraju motive iz prirode koji se nalaze u pjesmi te motive koji nisu navedeni u pjesmi, a koji se učenicima sviđaju. Slično kao i prethodne opisane dvije čitanke od učenika se očekuje da napišu sastav na temu *Priroda i ja* koji spada u motivacijski postupak stvaralački zadaci. U tome sastavu učenici bi trebali spojiti sve ključne pojmove koje su naučili tijekom obrađivanja pjesme kao što su stilske izražajne figure, motivi i slično.

Kod sva tri nakladnika prisutna je početna motivacija koja učenike priprema i motivira na nastavni sadržaj. Ta se motivacija očituje u obliku početnih pitanja koja su usko vezana uz temu i motive samoga nastavnog sadržaja. Jednako su zastupljena kod sva tri nakladnika sva četiri motivacijska postupka. Motivacija tekстом i motivacija razgovorom su zastupljeni u obliku pitanja kroz koje učenici se upoznaju s nastavnim građom, proširuju svoje vidike te ih ta pitanja potiču na razmišljanje. Kod nakladnika *Ljevak* je uočena povezanost hrvatskoga jezika i drugih umjetnosti koja povezuje i motivacijski postupak igrom. Razlike kod ovih triju nakladnika su minimalne i vezane su za nove pojmove koje su obuhvaćene uz nastavni sadržaj *Pejzaž I*. Tako su u *Alfi* uz navedenu pjesmu uvedeni i novi pojmovi kao što su epitet i lirska pejzažna pjesma. U *Ljevak* se kao novi pojam spominje samo epitet. Dok se u *Školskoj knjizi* uz navedeni nastavni sadržaj ne spominju novi pojmovi te nisu navedene nikakve definicije.

6. 1. 4. Analiza nastavne jedinice *Veliko početno slovo*

Za 7. razred obradit će se metodički model nastavne jedinice triju nakladnika pod nazivom *Veliko početno slovo*. U *Hrvatskoj krijesnici 7* nakladnika *Ljevak* uvod u nastavnu jedinicu započinje rebusom. U ovome istraživanju rebus imamo prvi put kao motivacijski postupak igre. Naslov se zove *Veliko početno slovo u imenima društava, organizacija, udruga, pokreta i javnih skupova*. Nakon rebusa, planira se ponoviti kako se piše veliko slovo koje se radilo u nižim razredima. Također, napisani su *Ključni pojmovi*, a pod pojmom se misli sve ono što stoji u naslovu. Rješenje rebusa je bio *Samobor* što je i naslov polaznoga teksta. Prikazana je i slika Samobora. Ovdje imamo motivaciju tekstom i motivacija slikom. U tekstu su masno otisnutim slovima izražena imena koja se pišu velikim slovom. Zatim slijedi motivacijski razgovor koji je vezan za polazni tekst. Primjer pitanja su: *Što si saznala/saznao o gradu Samoboru? Kada je u Samoboru najveselije?* Zatim slijede pravila pisanja velikoga početnog slova te razni primjeri. Motivacija tekstom je najbrojniji postupak, čak i u zadacima za samostalan rad. Učenici imaju zadatak da prepisu pisanim slovima određeni tekst te da dopune rečenice imenima poznatih manifestacija. Na kraju je pravopisni i pravogovorni kutak gdje se objašnjava kako treba pisati veliko i malo slovo, a kako ne. Ovdje stvaralački zadaci nisu potpuno ostvareni kao ni tipovi motivacijskih razgovora.

U udžbeniku *Hrvatske jezične niti 7* nakladnika *Alfa* nastavna jedinica je pod naslovom *Veliko početno slovo*. Početak motivacije je ispunjen motivacijom teksta i motivacijskim razgovorom kroz pitanja *Gledaš li filmove u slobodno vrijeme? Voliš li animirane filmove?* Pitanja su povezana polaznim tekstom *Filmska revija* gdje su primjeri velikoga početnog slova. Ovo je dosta dobro napravljeno na psihološkoj razini jer su učenici kroz početnu motivaciju zainteresirani za ono što rade u slobodno vrijeme, a obradit će pravila o velikome početnom slovu. Zatim slijedi par pitanja koja su povezana tekstom. A nakon toga, odmah ide definicija. Kroz cijelu obradu isprepliću se motivacija tekstom i motivacijski razgovor tako da su učenici dosta uključeni u nastavni proces. Napravljena je i tablica vremena koja pokazuje vremensko jasno određene i vremenski jasno neodređene događaje. Zatim slijedi rečenica *"Ovo učimo zato što razvijamo jezično-kulturni identitet, medijsku kulturu i pismeno izražavanje važno za osobni napredak u suvremenome svijetu."* koja stvara

dodatnu motivaciju gdje je napravljena korelacija kulture i medija te jezika. U *utvrđivanju znanja* napisane su definicije, a u *Vježbanje i provjera znanja* su četiri stvaralačka zadatka. U *Znalci i radoznalci* napravljen je kutak koji govori o snimanju materijala te se navode zanimljivi programi i mrežna stranica *www.medijskapismenost.hr*. što opet potiče dodatnu motivaciju kod učenika. Ovdje je najostvareniji postupak bio motivacija tekstem.

Udžbenik *Naš hrvatski 7* nakladnika *Školska knjiga* ima svoju prepoznatljivu notu podnaslovima *Poveži, Saznaj, Savjet i Rječnik*. Naslov je *Veliko početno slovo ustanove, društva, pokreti, epohe, povijesni događaji*. Zatim slijedi motivacija kroz *Društvenu putovnicu*. Kroz motivaciju slike i teksta prikazana su pravila velikoga početnog slova za višerječna imena. Na slikoviti način je prikazano pravilo za ustanove, društva, povijesnih događaja i epoha. Prije nove definicije napravljen je tip reproduktivnoga razgovora gdje se ponavlja jezični sadržaj iz nižih razreda. Kroz *Nauči više* nabrojano je dosta primjera kako se što piše što učenicima može biti od velike pomoći. Na kraju slijede stvaralački zadaci i reproduktivni razgovor. Primjer stvaralačkoga zadatka je da učenici istraže javne natpise u gradu ili u medijima te da fotografiraju nepravilno napisane natpise, isprave ju i stave zanimljiv komentar. Ovdje se opet povezuju kultura i jezik. Najbrojniji postupci su motivacija tekstem, slikom te reproduktivni razgovor.

Veliko početno slovo je nastavna jedinica koja je vrlo bitna za učenike jer se uči i ponavlja kroz cijelo školovanje. I sam Težak ističe da za učenje gramatike učenike treba stalno motivirati. U gradivo je uključeno gomilu informacija i čim je nešto suhoparno, učenici gube interes. Nakladnici su kroz reproduktivne razgovore, motivacijom slike te stvaralačke zadatke podignuli razinu motivacije. Najbrojniji postupak je motivacija tekstem.

6. 1. 5. Analiza nastavne jedinice *Kriminalistički žanr*

Za nastavno područje *Kultura i mediji* u 7. razredu bilo je malo teže naći zajedničku jedinicu jer svaki nakladnik ima svoj program prema kojemu ide. Ovdje će se napraviti obrada koja je vezana za televizijske emisije, serije te žanrove.

Nakladnik *Alfa* u svome udžbeniku *Hrvatska riječ 7* donosi nam nastavnu jedinicu *Razgovaramo o popularnim kriminalističkim serijama*. Odmah su navedeni ishodi prema kojima se objašnjava reakcija na medijski tekst te tumačenje priče i likova kriminalističkih serija. Motivacija tekstem je napravljena odmah na početku, nema uvodne motivacije. Polazni tekst je objašnjavanje kriminalističkog žanra. Nakon njega slijedi polazni tekst gdje se govori o kriminalističkoj seriji *Poirot* pod nazivom *Nema zločina koji je nerješiv!* I dalje je prisutna samo motivacija tekstem. Na temelju polaznih tekstova, dolaze na red stvaralački zadaci te motivacijski razgovor. Neka od pitanja su: *Tko utjelovljuje lik Poirota? Koji je vaš omiljeni lik u kriminalističkim serijama?* Zatim su prikazane slike te naslovi američkih kriminalističkih serija kao što su *Mentalist*, *Zaboravljeni slučaj*, *Zakon braće* i naslovi europskih kriminalističkih serija kao što su *Inspektor Rex*, *Avanture Sherlocka Holmesa*. Ovdje je najviše ostvarena motivacija tekstem. U nešto slabijim tragovima su ostvareni stvaralački zadaci te motivacijski razgovor. Ovdje je učitelj taj koji bi mogao uz pomoć udžbenika ipak smisliti i ostvariti zanimljivije motivacijske tehnike.

U *Hrvatska čitanka 7* nakladnika *Ljevak* obrađuje se kriminalistički žanr. Uvodna motivacija kreće tako da učenici prouče ilustraciju te da ju prokomentiraju. Ovdje je prisutna motivacija tekstem i motivacija slikom. Polazni tekst je pod naslovom *Opasan dogovor* Mate Milasa. Ta kriminalistička priča je iz zbirke Mate Milasa *Ubojica s Facebooka*. Nakon polaznoga teksta, slijedi motivacijski razgovor kroz rubriku *Doživljavam, razmišljam, razumijem*. Ovdje se definira i što je žanr te što je kriminalistički žanr. Napokon je prisutan i motivacijski postupak igre kroz stvaralački zadatak. Učenici imaju zadatak da se igraju detektiva te da na temelju vlastitoga iskustva naprave rad koji je vezan uz kriminalističke teme. Nakon toga, osmišljeni su stvaralački zadaci gdje je jedan od njih da se napravi nastavak priče *Opasan dogovor*.

Snaga riječi 7 nakladnika *Školska knjiga* ima obradu nastavne jedinice pod naslovom *Hrvatski velikani – Marija Jurić Zagorka, televizijska emisija*. Kao uvod za početnu motivaciju postavlja se pitanje: *Što očekuješ od romana koji nosi naziv Grička vještica?* Zatim vidimo napisana imena ljudi koji su radili na televizijskoj emisiji *Hrvatski velikani* od kojih je redatelj i scenarist Robert Knjaz. Ovdje je prisutna motivacija digitalnih alata. Osim učenja novoga gradiva, ovu emisiju možemo povezati i s biografijom, književnim pojmom koji su učenici učili sat ranije. Ovo nam je

motivacijski povezano jer će učenici povezivati poznate književnice s naučenim književnim pojmovima. Sama televizijska emisija je napravljena s daškom humora tako da će učenici uživati u novim saznanjima naše poznate književnice. Nakon toga, slijedi motivacijski razgovor o polaznoj emisiji te zaključci o Zagorkinome životu. U *Promišljamo i povezujemo* imamo i stvaralačke zadatke u kojima je prisutna tema o položaju žena u to doba. U *Učimo* su postavljena pitanja gdje se na temelju polazne emisije zaključuje definicija televizijske emisije te koje su vrste televizijskih emisija. Ovdje je postignuta najveća vrsta motivacije jer u skladu s obradom nastavne jedinice *televizijska emisija* i očekivano je da bi se trebalo gledati u digitalnome obliku. Na ovakav način djeca vrlo brzo pamte, a osim novih definicija upoznali su se i sa Zagorkinim zanimljivim životom.

6. 1. 6. Analiza nastavne jedinice *Tri moja brata* Josipa Pupačića

Za element vrednovanja *književnost i stvaralaštvo* prikazana je pjesma Josipa Pupačića *Tri moja brata* od triju nakladnika *Alfa*, *Ljevak* i *Školska knjiga*.

Kod nakladnika *Ljevak* učenike se uvodi u nastavno gradivo tako da opišu krajolik kojeg prikazuje fotografija na kojoj se nalaze četiri manja dječaka. Nakon što učenici pažljivo pročitaju pjesmu, postavljena su pitanja koja otvaraju dijalog između njih i nastavnika. Vidljivo je ispreplitanje dvaju motivacijskih postupaka, motivacije tekstem i motivacije razgovorom, koji se sastoje od pitanja. Pitanja kao što su: *Izdvoji iz pjesme motive iz prirode. Navedi boje i zvukove koje zamišljaš čitajući stihove. Kakvo raspoloženje prenose na tebe te slike? Koje pjesnikove osjećaje prepoznaješ?* otvaraju dijalog jer pjesma obiluje motivima te učenici pomoću takvih pitanja izražavaju shvaćanje pjesme te dolaze do same pouke pjesme. Pitanja su postavljena na način da učenicima drže pažnju i motiviraju ih na zainteresiranost nastavne građe. Pomoću motiva, stilskih izražajnih figura, personifikacije same prirode u pjesmi postignuto je da je motivacija u nastavnoj jedinici prisutna od početka do kraja. Motivacijski postupak stvaralački zadaci zastupljen je u dijelu jedinice koji se zove *Govorim, pišem, stvaram* gdje se od učenika očekuje da ispričaju određeni događaj koji su proživjeli sa bratom ili sestrom. Moraju ga ispričati po zadanim smjernicama te izreći svoje osjećaje prema svome bratu/sestri. Ovdje se može uočiti i četvrti motivacijski postupak igra jer se kroz taj zadatak uz samu zadaću

učenika koja mora imati svoj redosljed uključuje i zanimljivost koja može samo dodatno učenike zainteresirati za izvršenje tog zadatka. Povezanost tih dvaju postupaka vidljiva je i u zadatku gdje učenici trebaju izraditi slikopriču tj. portret svojeg brata ili sestre. Autori ove čitanke su vrlo vješto uklopili sve motivacijske postupke što čini nastavno gradivo zanimljivim i sveobuhvatnim.

U čitanci *Hrvatska riječ 7* nakladnika *Alfa* učenike se također uvodi u nastavni sadržaj pitanjima: *Kako je to imati brata ili sestru? Ponosite li se svojom braćom i sestrama?* koja predstavljaju početnu motivaciju za navedenu temu. Nakon pjesme učenicima su kao i u prethodnoj čitanki postavljena brojna pitanja koja se najviše oslanjaju na temu pjesme, motive i pridjeve u pjesmi, osjećaje i pjesničke slike koje pjesnik opisuje. Sva ta pitanja se nadograđuju i učenici pomoću njih shvaćaju težinu i brojne osjećaje koje pjesnik opisuje. Tako se omogućuje da učitelj od učenika dobije sintezu pročitane pjesme, razmišljanja i opisa učenika koji svojim riječima mogu iznijeti kako je na njih pjesma utjecala. U segmentu ove nastavne jedinice *Maštamo, stvaramo, istražujemo* čituje se motivacijski postupak stvaralački zadaci. Učenike se potiče da na osnovi pročitane pjesme, koja ima određenu težinu jer obiluje motivima koji pobuđuju različite osjećaje, napišu sastav pod nazivom *Moj(a) brat/sestra superjunak(inja)*. Učenici se trebaju u ovom zadatku prisjetiti nekog problema koji su imali, a kojeg su uspješno riješili uz pomoć brata ili sestre. U uvodu trebaju objasniti o kakvom je problemu riječ, u zapletu njihovo rješenje tog problema koje nije urodilo plodom, a u vrhuncu objasniti kakvu su pomoć i potporu dobili od svog brata ili sestre. U raspletu trebaju objasniti kako se problem riješio i u nekoliko riječi pohvaliti svog brata ili sestru. U istom segmentu ove čitanke naveden je i drugi zadatak u kojem učenici trebaju pronaći ostale pjesme Josipa Pupačića te iz pjesme izdvojiti pjesničke slike, najdraže stihove. Vidljivo je i u zadacima koji služe za opisno izražavanje da je pažnja usmjerena na održavanje motivacije kod učenika.

Kod nakladnika *Školska knjiga* se u nastavnu jedinicu učenike uvodi rubrikom *Pripremi se* u kojoj su postavljena razna pitanja vezana uz samu materiju nastavnoga sata. Primjeri takvih pitanja su: *Što znači odnos duboke povezanosti? Osjećaš li posebnu povezanost s bratom/sestrom?* Usmjerenost je na doživljajno-spoznajnoj motivaciji i najavi teksta te njegovoj lokalizaciji. Nakon pročitane pjesme učenicima je poseban naglasak stavljen da obrate pozornost na stih u pjesmi, na hiperbolu koju pjesnik upotrebljava. Sve to ide u prilog da se motivacija kod učenika održava i nakon

pročitane pjesme jer potiče učenike na razmišljanje, njihov doživljaj same pjesme te osjećaje koje su razvili i dobili od pjesme. Rubrike u ovoj čitanki su *Razgovaramo o pročitanoj, Promišljamo i povezujemo te Učimo*. Navedena su brojna pitanja kao što su *Koju je svoju osobinu pjesnik naglasio izrazom uspravan hod? Koji je osnovni motiv pjesme? Pročitaj o sudbini pjesnikove braće. Možeš li uopće zamisliti takvu situaciju?* Sva ova pitanja ne pridonose samo održavanju motivacije kod učenika, već i otvaraju dijalog između samih učenika i nastavnika. Učenici traže primjere iz pjesme, zaključuju na temelju njih kako se pjesnik osjećao prilikom pisanja pjesme, dobivaju cjelokupnu sintezu same pjesme i tužne sudbine pjesnikove braće. Motivacijski postupak stvaralački zadaci prisutan je u rubrici nastavne jedinice *Pišemo i govorimo* gdje se od učenika traži da napišu sastav kako provode svoje vrijeme s braćom ili sestrama. Slično kao i u prethodne dvije čitanke, i u ovoj čitanki, zadaci koji su postavljeni pred učenicima su izuzetno motivirajući i potiču učenike na kreiranje vlastitih priča i sinteze samoga gradiva. Zadnji motivacijski postupak igra može se pronaći u istraživačkome zadatku. Učenici trebaju istražiti slavnu braću kao što su braća Seljan, braća Sinković ili braća Kovač. Nakon istraživanja trebaju u nekoliko rečenica objasniti po čemu se braća posebna i ukratko ih predstaviti cjelokupnome razredu. Ovaj zadatak je odličan primjer kako se kroz motivaciju igrom može postići i znanje i zabava u istraživanju novih informacija. Nastavna cjelina je u ove tri čitanke posložena na vrlo sličan način. Kod triju različitih nakladnika prisutna je početna motivacija prije obrade same nastavne teme te se motivacija nastavlja u obliku brojnih pitanja koji su dobar uvod u dijalog i raspravu nastavne teme. Zahvaljujući takvom konceptu nije teško učitelju održati zanimljiv i kvalitetan nastavni sat. U svim cjelinama prisutna su i jednako zastupljena sva četiri motivacijska postupka. Oni se međusobno isprepliću. Kod *Ljevaka* se uz pjesmu *Tri moja brata* obrađuje nova stilsko izražajna figura hiperbola. U čitanki *Hrvatska riječ 7* nakladnika *Alfa* učenici se upoznaju s trima novim pojmovima kao što su slobodni stih, hiperbola te pjesnička sloboda. Uz samu pjesmu prisutne su i kratke bilješke o piscu koje učenicima daju uvid u pjesnikov život. Kod nakladnika *Školska knjiga* upoznaje se učenike s pojmom stiha i vrstama stiha te su također prisutne informacije vezane uz pjesnikovu braću i njihovu tragičnu sudbinu.

7. METODIČKI MODELI

7.1. Uvod u metodički model

U ovome poglavlju prikazat će se izvorni projektni prijedlozi određenih nastavnih jedinica koje su se objasnile kroz prethodnu analizu. U nastavi je bitno da se svi motivacijski postupci pokušaju ostvariti, ali se i kroz analizu samih čitanaka i udžbenika vidjelo da ponekad to i nije ostvarivo. Motivacijski postupak koji se najmanje ostvario kroz određene nastavne jedinice bio je motivacija igrom. Izabrane su dvije nastavne jedinice u kojima su se uvidjele određene manjkavosti te će se pokušati na što zanimljiviji način ostvariti pojedini nastavni sat. Prva nastavna jedinica je iz elementa *Kultura i mediji* pod nazivom *Kriminalistička priča* (7. razred), a druga nastavna jedinica je iz elementa *Jezič i komunikacija* pod nazivom *Sklonidba imenica* (5. razred). U određenim nastavnim jedinicama uočena je manjkavost same igre tako da se na drugačiji način prikazalo kako nastavni sat može izgledati. Napravljeni su metodički oblici u tablici i oblici kroz pisani tekst koji su prikazani kao nastavni sat.

7.2. Metodički model – „Kriminalistički žanr“ (7. razred)

Tablica 1. Metodički model

Predmetno područje	Kultura i mediji
Tip nastavnog sata	obrada novoga gradiva
Nastavni sadržaj	Kriminalistički žanr
Ishodi učenja	1. uočiti obilježja kriminalističke priče 2. prepoznati značajke lika u kriminalističkoj priči 3. argumentirati vlastita zapažanja o kriminalističkom tekstu povezujući ih sa stečenim znanjem i iskustvom 4. razvijati sposobnost zamišljanja, uočavanja, povezivanja i zaključivanja 5. tumačiti vezu teksta i svijeta koji ga okružuje
Suodnosne veze	Unutarpredmetna korelacija: Književnost i stvaralaštvo Izvanpredmetna korelacija: Povijest, Fizika, Biologija
Literatura za nastavnika	- Rosandić, Dragutin: <i>Metodika književnog odgoja</i> , Školska

	knjiga, Zagreb, 2005.
--	-----------------------

Tablica 2. Metodčki sustav - analitičko-eksplikativni

Metodčki sustavi	analitičko-eksplikativni
Nastavna sredstva i pom.	živa riječ nastavnika i učenika, čitanka, nastavni listići, računalo
Nastavne metode	metoda usmenog izlaganja, metoda heurističkog razgovora, metoda upućivanja, metoda čitanja, metoda pisanja
Nastavni oblici	frontalni rad, skupinski rad, individualni rad
Struktura i predviđeno trajanje nastavnoga sata	Doživljajno-spoznajna motivacija: 5 min Najava mita i lokalizacija: 2 min Osvježivanje potrebnoga predznanja: 4 min Interpretativno čitanje: 3 min Emocionalno-intelektualna stanka: 30 s Objavljivanje doživljaja: 3 min Interpretacija u užem smislu: 15 min Sinteza: 2 min Zadatak za samostalan rad učenika: 10 min

Tablica 3. Faze nastavnoga sata, trajanje i nastavni sadržaji

Faze nastavnoga sata, trajanje i nastavni sadržaji	Aktivnosti učenika	Nastavni oblici, metode i metodički postupci
<p>N: Dobar dan! Kako ste danas? <i>Učenici različito odgovaraju.</i></p> <p>(Slijedi upisivanje sata i izostanaka te se kreće odmah na doživljajno-spoznajnu motivaciju ne otkrivajući naziv nove nastavne jedinice.)</p> <p>1. Doživljajno-spoznajna motivacija 5 min</p> <p>N: Za početak ću ukratko objasniti kratki zadatak koji ćete raditi u paru. S obzirom da su klupe podijeljene u tri reda, svaki red će dobiti svoj zadatak. Učenici u prvom redu imaju zadatak da u "olujni ideja" osmisle asocijacije na kriminalistički žanr te ih zapišu u bilježnicu. Učenici u drugom redu imaju zadatak da ukratko osmisle kriminalistički lik koji će sadržavati temeljne fizičke i karakterne osobine određenoga žanra. Učenici u trećem redu imaju zadatak da osmisle 3- 4 zanimljiva naslova za kriminalistički žanr. Može biti naslov filma, serije, stripa ili knjige.</p> <p><i>Nakon par minuta razmišljanja, učenici koji se jave ili koji su prozvani daju svoje različite odgovore.</i></p> <p>2. Najava teksta i njegova lokalizacija 5 min</p> <p>N: S obzirom na određeni zadatak i zadaću koju ste trebali pripremiti u roku od pet dana, pretpostavljate li koji je današnji naslov nove nastavne jedinice?</p> <p>U: Govorit ćemo o kriminalističkom filmu ili kriminalističkoj priči.</p> <p><i>(Učiteljica na ploču zapisuje naslov "Kriminalistički žanr" i datum. Također, učenici zapisuju naslov u svoje bilježnice.)</i></p> <p><i>(Učenici su imali zadatak da pogledaju film pod nazivom "Sherlock Holmes" iz 2009. godine i da na temelju filma odrede obilježja kriminalističkog žanra.)</i></p> <p>N: Kako vam se svidio film? Koji vam je najzanimljiviji</p>	<p>govorenje, razmišljanje, slušanje, zapažanje</p> <p>govorenje, slušanje, zapažanje</p>	<p>metoda usmenog izlaganja, metoda razgovora, metoda pisanja</p>

<p><i>(Učenci odrađuju svoje dobivene zadatke.)</i></p> <p>4. Objavljivanje doživljaja (2 min)</p> <p>N: Jeste li gotovi? Kako vam se činio ovaj zadatak?</p> <p>U: Zadatak je bio veoma zanimljiv. Svatko iz grupe je osmislio i rekao neku svoju ideju. Zadovoljni smo kako smo napisali priču. Netko od nas bi sigurno mogao biti novi Sherlock Holmes! A neki bi se odlično snašli i u ulozi negativca.</p> <p><i>(Svaka grupa čita svoju napisanu priču te se u raspravi između učenika ostvaruje poticaj zaključivanja i razmišljanja. Ostali učenici nakon pročitanih kratkih kriminalističkih priča govore svoje dojmove, pohvale i dobronamjerne kritike.)</i></p> <p>5. Interpretacija u užem smislu (5 min)</p> <p>N: Jako mi je drago što su vaše priče bile vrlo zanimljive i misteriozne. Neki su imali jako dobru razrađenu priču dok su se neki više preusmjerili na karaktere i odnos samih likova. Osim toga, ponovili smo i kompozicijsko te kronološko stvaranje priče. A sad ćete odabrati po onome što ste čuli iz određene priče učenike koji bi to mogli na svoj način iznijeti i odglumiti.</p> <p>U: Da, ovo mi je prva priča s kojom sam zadovoljan kako sam ju napisao! Ipak imam talenta za pisanje!</p> <p>U: Mislim da smo stvarno zadovoljni kako smo osmislili i iznijeli svoje kriminalističke priče.</p> <p>N: Sad ćete odabrati par učenica i učenika koji će nam scenski pokazati kako bi trebala izgledati kriminalistička priča kao dramski tekst.</p> <p><i>(Učenci odabiru učenike za glumu te pažljivo gledaju.)</i></p>	<p>slušanje, razmišljanje, govorenje, zapažanje, pisanje</p> <p>slušanje, govorenje, zapažanje</p>	<p>metoda razgovora</p> <p>frontalni rad, metoda heurističkog razgovora</p> <p>frontalni rad, metoda usmenog izlaganja, skupinski rad,</p>
--	--	--

<p>zaključujete?</p> <p>U: Prva ključna riječ je vezana za sami kriminalistički žanr jer je misterij nešto što se provlači od početka do kraja same priče, a logika je vezana za glavnoga lika u filmu jer je Sherlock imao svoju određenu logiku koju nitko baš nije mogao razumjeti, a uvijek mu je uspjela.</p> <p>N: Odlično ste to povezali! Nadam se da ste naučili nešto novo na današnjem satu, a i da ste se dobro zabavili. Za zadaću imate kratki zadatak koji ćete zapisati odmah u svoje bilježnice. Pitanje glasi: Da ste vi Vi lik u kriminalističkoj priči (može biti knjiga, film, serija) koji bi bili i zašto? Zadatak je da odaberete jednoga lika i napišete opširnije objašnjenje do deset rečenica zašto ste odabraali baš tog lika. Prije nego što odaberete, proučite i istražite koje sve poznate ili nepoznate likove imamo u raznim tekstovima i ekranizaciji. Sretno!</p> <p><i>(Učenici pišu zadatak u svoje bilježnice.)</i></p>	<p>slušanje, govorenje, zapažanje, razmišljanje</p> <p>govorenje, slušanje, zapažanje, razmišljanje</p>	<p>metoda pisanja, metoda razgovora, metoda upućivanja</p>
---	---	--

Tablica 4. Plan ploče - kriminalistička priča

<p>Plan ploče:</p> <p style="text-align: center;">Kriminalistička priča</p> <p>* obilježja kriminalističke priče: enigma</p> <p style="text-align: center;">napeta radnja</p> <p style="text-align: center;">misterij</p> <p style="text-align: center;">istraživanje zločina</p> <p style="text-align: center;">otkrivanje zločina</p> <p style="text-align: center;">zagonetke</p> <p>Kriminalistička priča jest kraći prozni tekst u kojemu je radnja vezana za neki zločin. Glavni dio priče čini lik istražitelja koji nakon mnogo zagonetki i lažnih tragova dolazi do otkrivanja određenog zločinca i zločina.</p>	<p style="text-align: right;">(datum)</p>
---	--

7.1.1. Primjer nastavnih listića za nastavnu jedinicu „Kriminalistički žanr“

(1. skupina)

Pred vama se nalazi zadatak u kojemu trebate pokazati svoju domišljatost, znanje, misterioznost i zagonetnost kakvu je imao i Sherlock Holmes. Usvojili ste što je kriminalistička priča, utvrdili koja su obilježja kriminalističke priče, pogledali film koji vam je sve to i potvrdio, a sada je red na vama da napišete zajedničkim snagama svoju kratku kriminalističku priču.

Upute za pisanje priče:

Vaša napisana priča treba sadržavati:

- određeni naslov (sami ga osmislite)
- temeljna obilježja kriminalističkog žanra
- do 20 rečenica
- priču trebate pravilno složiti tako da bude kronološko-kompozicijski točno napisana
- trebate osmisliti svoju verziju priče koja će biti povezana sa samom radnjom filma (sve kako je bilo u filmu, vi stavljate na papir kroz vašu priču)
- možete odabrati određeni dio filma koji vas se najviše dojmio ili možete dočarati cijelu radnju filma kroz glavne dijelove
- imena likova i ostali elementi iz filma trebaju biti isti i u priči

Slika 2 Ilustracija 1 - Budite kreativni i maštoviti! Sretno!.

(2. skupina)

Pred vama se nalazi zadatak u kojemu trebate pokazati svoju domišljatost, znanje, misterioznost i zagonetnost kakvu je imao i Sherlock Holmes. Usvojili ste što je kriminalistička priča, utvrdili koja su obilježja kriminalističke priče, pogledali film koji vam je sve to i potvrdio, a sada je red na vama da napišete zajedničkim snagama svoju kratku kriminalističku priču.

Upute za pisanje priče:

Vaša napisana priča treba sadržavati:

- određeni naslov (sami ga osmislite)
- temeljna obilježja kriminalističkog žanra

- do 20 rečenica
- priču trebate pravilno složiti tako da bude kronološko-kompozicijski točno napisana
- trebate osmisliti svoju novu verziju priče koja će biti povezana sa prvim dijelom filma
- prisjetite se zadnje rečenice Sherlocka Holmesa koju kaže u filmu i prema njoj gradite novi slučaj
- imena likova i ostali elementi iz filma mogu biti i izmijenjeni, možete spomenuti likove iz prvog dijela, ali i stvoriti nove likove u nastavku filma

Slika 3. Ilustracija 2 - Budite kreativni i maštoviti! Sretno!

(3. skupina)

Pred vama se nalazi zadatak u kojemu trebate pokazati svoju domišljatost, znanje, misterioznost i zagonetnost kakvu je imao i Sherlock Holmes. Usvojili ste što je kriminalistička priča, utvrdili koja su obilježja kriminalističke priče, pogledali film koji vam je sve to i potvrdio, a sada je red na vama da napišete zajedničkim snagama svoju kratku kriminalističku priču.

Upute za pisanje priče:

Vaša napisana priča treba sadržavati:

- određeni naslov (sami ga osmislite)
- temeljna obilježja kriminalističkog žanra
- do 20 rečenica
- priču trebate pravilno složiti tako da bude kronološko-kompozicijski točno napisana
- trebate osmisliti svoju verziju kratke priče koja nije povezana sa radnjom filma
- kratka kriminalistička priča treba biti napisana u obliku dramskoga teksta - treba sadržavati sve što ima jedan dramski tekst (*Ovo je idealna prilika da se podsjetite!*)
- imena likova, mjesto, vrijeme radnje i ostale elemente birate sami

Slika 4. Ilustracija 3 - Budite kreativni i maštoviti! Sretno!

7.1.2. Zadaci za samostalan rad – „Kriminalistički žanr“

Pred vama je Pitalica-mozgalica! Trebate odgovoriti na zadana pitanja, a prvo početno slovo u odgovorima će otkriti dvije ključne riječi koje su vezane za današnju nastavnu jedinicu.

1. prezime profesora koji ucjenjuje Irenu u filmu „*Sherlock Holmes*“
2. aktivnost jedne ili više osoba koja služi za zabavu
3. onaj koji je prisustvovao nekom događaju zove se _____.
4. Holmes, Irena i doktor Votson zajedno čine _____.
5. mjesto radnje u filmu „*Sherlock Holmes*“
6. fizikalna veličina koja opisuje djelovanje sile zove se _____.
7. ime glavne junakinje filma „*Sherlock Holmes*“
8. kemijski element koji se nalazi u 17. skupini periodnog sustava elemenata
9. promjenjiva vrsta riječi kojima imenujemo bića, stvari i pojave
10. glavni grad države u kojoj se odvija radnja filma
11. ime carstva koje je 1299. godine osnovao Osman I na Bliskom istoku.
12. osnovna sila u prirodi
13. aktivan proces proučavanja s ciljem otkrivanja i tumačenja činjenica
14. izraz koji označava doseljavanje ili dolazak određenih organizama na područje na kome prethodno nisu trajno živjeli
15. oblik biografije pisan u 1. licu

Odgovori su: *Moriarty, igra, svjedok, tim, Engleska, rad, Irena, jod, imenice, London, Osmansko carstvo, gravitacija, istraživanje, kolonizacija, autobiografija*

Ključne riječi su: *misterij i logika*

7.3. Metodički model – „Sklonidba imenica“ (5. razred)

Tablica 5. 7.3. Metodički model - Sklonidba imenica

Predmetno područje	Jezik i komunikacija
Tip nastavnog sata	Blok-sat ponavljanja
Nastavni sadržaj	Skлонidba imenica
Ishodi učenja	<ol style="list-style-type: none">1. definirati sklonidbu/deklinaciju imenica2. prepoznati gramatička obilježja imenica3. uočavati padeže kao različite oblike iste riječi na oglednim i čestim primjerima4. razvijati sposobnost zamišljanja, uočavanja, povezivanja i zaključivanja5. razvijati suradničko učenje i skupno rješavanje zadataka
Suodnosne veze	Unutarpredmetna korelacija: jezično izražavanje Izvanpredmetna korelacija: Tjelesna i zdravstvena kultura

S obzirom da se *Skлонidba imenica* obradila kroz prethodne sate, došlo je vrijeme za sat ponavljanja. Učiteljica je učenicima prethodni sat objasnila na koji će način izgledati sat ponavljanja. Objasnila im je pravila i tijek aktivnosti. Dogovor je da se prije sata Hrvatskoga jezika pod malim odmorom napravi "gramatički" poligon. Slijedeći učiteljičine upute, učenici pretvaraju učionicu u malu sportsku dvoranu.

Tijek aktivnosti:

Na početku sata učiteljica kao doživljajno-spoznajnu uvodnu motivaciju učenicima daje nastavni listić pod nazivom "Recept za čupavce". Zadatak je da uz pomoć ponuđenih imenica i glagola učenici sastave recept. Učenici postepeno rješavaju zadatak. Pisajući recept trebalo bi se doći do zaključka da su riječi promijenile oblik. Učiteljičino pitanje je: *Što se promijenilo u određenim riječima?* Učenici trebaju doći do odgovora da se promijenio nastavak, a da je osnova ostala ista. Prema zadatku, ponavljamo što je osnova, a što nastavak.

Nakon uvodne motivacije, učiteljica dijeli učenike u četiri skupine. Učenici su podijeljeni u skupine da im bude lakše pri odgovoranju na pitanja. Svakoj skupini daje se nastavni listić s određenim pitanjima. Prije nego krenu na čitanje zadataka, trebaju odabrati ime svoje skupine. Svaka skupina pažljivo čita tijek aktivnosti koje će trebati odraditi. Pravila su takva da svaka skupina ima različita pitanja. Ona skupina koja bude imala najviše točnih odgovora i koja bude najbrža je pobjednik "gramatičkog" poligona. Pravila su bila objašnjena prošli sat, ali učiteljica još jednom objašnjava tijek određenih zadataka i aktivnosti. Pravilo je da učenici prvo u miru pročitaju pitanja, a onda i odgovore na njih. Svaka skupina ima šest različitih zadataka na nastavnome listiću. Ona skupina koja bude prva gotova ustaje i sprema se za poligon. Učiteljica će svakog učenika pitati po jedno pitanje s nastavnog listića. Učenici ne znaju koje će pitanje dobiti od ponuđenih šest pitanja. Prvi učenik nakon svog pitanja i odgovora prelazi poligon po zadanim uputama. Slijedi ga drugi učenik i tako do kraja skupine. Na kraju poligona dolaze do ploče gdje ih čekaju određene napisane rečenice. Učenici iz prve skupine rješavaju rečenice na ploči dok se druga grupa priprema za odgovaranje na pitanja i poligon. Isti je princip i sa zadnje dvije skupine. Također, još jedno pravilo je da ako učenik ne zna odgovor, učenik iz neke druge skupine može odgovoriti i tako svojoj ekipi dati dodatna dva boda. Osim što moraju biti usredotočeni na svoja pitanja, ipak imaju priliku da skupe dodatne bodove tako što će odgovoriti na pitanje iz druge skupine učenika. Svako pitanje donosi dva boda, a bodovi se zbrajaju na kraju kada svi završe s poligonom. Kada su učenici gotovi, idu na svoja mjesta i zbrajaju bodove. Nakon toga, svaka skupina dobiva još jedan zadatak. Zadatak je da osmisle određenu vrsta zadatka koji će biti vezan za sklonidbu imenica i da odaberu jednog učenika iz skupine koji će odgovoriti na to pitanje. Zadatak treba biti deklinacija određene imenice ili rečenica na ploči. I taj zadatak donosi dva boda. Kada učenici osmisle pitanja i odaberu za odgovaranje, slijedi rješavanje zadataka. Isto pravilo vrijedi i sada, a pravilo je da ako određeni učenik pogriješi u rješavanju, netko iz druge skupine se može javiti i odgovoriti. Ovaj samostalan dio zadatka je napravljen iz razloga da učenici ne znaju tko će biti prozvan pa je samim time i igra odmah napetija i zabavnija. Nakon što su odradili i taj dio zadatka, učenici dodaju zadnje bodove u ukupan zbroj bodova. Ona skupina koja ima najviše bodova je pobijedila, a nagrada je da svaki učenik iz skupine dobiva Kinder Joy jaje i pozitivnu bilješku u e-dnevnik za današnju realizaciju nastavnog

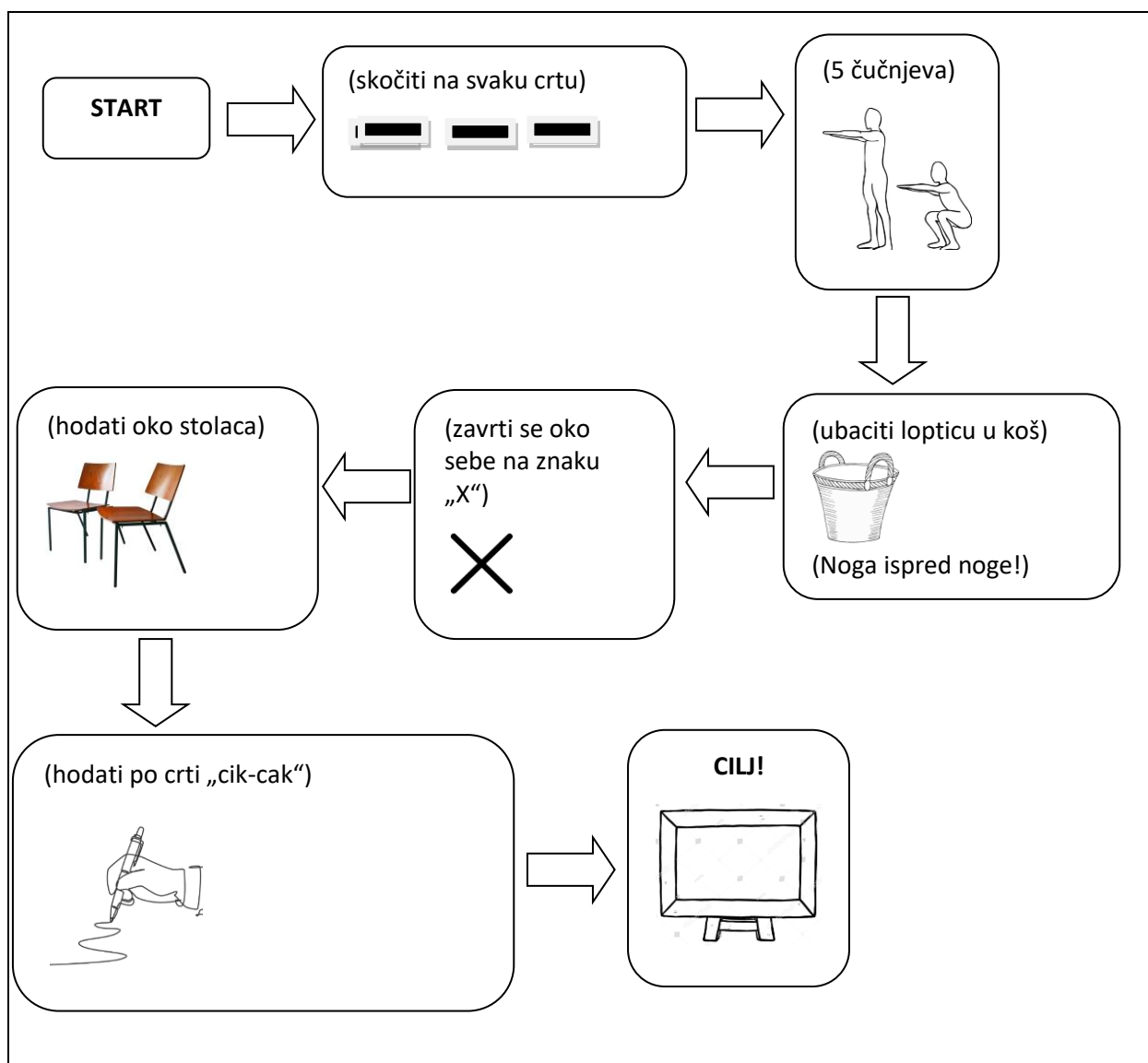
sata. Na kraju sata učenici vraćaju klupe na mjesto i uređuju učionicu po starom rasporedu. Učiteljica i učenici razmjenjuju dojmove za „gramatički“ poligon.

Ovakvim motivacijskim pristupom kroz dva nastavna sata postiglo se da učenici kroz igru ponavljaju određeno gradivo. S obzirom da nastava u predmetnome području *jezik i komunikacija* zna biti ponekad suhoparna i nezanimljiva, ovaj način realizacije sata pokazuje učenicima da se i gramatika može učiti ili ponavljati na zabavan način. Samo to iščekivanje da nakon odgovaranja trebaju proći poligon stvara im veselje i dodatnu motivaciju za rad. Ono što se postiglo je da tijekom aktivnosti ima elemente sata Hrvatskog jezika i sata Tjelesne i zdravstvene kulture. Poznato je da većina učenika više voli sat Tjelesne i zdravstvene kulture, a manje sat Hrvatskoga jezika. Uz ovu kombinaciju učenik jača svoje motoričke sposobnosti, koordinaciju i uspostavljanje ravnoteže. Osim toga, jača se emocionalno stanje učenika, samopouzdanje i spremnost za timski rad. To su sve bitne odrednice za preduvjet dobre školske klime u razredu. Motivacija igrom je zastupljena kroz cijela dva školska sata. Početna motivacija se ostvaruje kroz pisanje recepta, a isto tako utvrđuje se razlika između osnove i nastavka. Motivacija igrom se proteže kroz "gramatički" poligon i traje do kraja školskog sata.

Kroz ova dva metodička modela pokazalo se da se sat može uspješno funkcionirati kombiniranjem učenja i igre. Ovakav tip sata se može iskoristiti i za provedbu lektire ili nekih drugih nastavnih jedinica. S obzirom da čitanke i udžbenici vrlo rijetko imaju provedbu motivacijskog postupka igre, na učitelju je da osmisli tijekom određenih aktivnosti koje će sadržavati igru. Realizacija takvog tipa sata nije jednostavna. Učitelj treba odvojiti određeno vrijeme za temeljitu pripremu. Potrebne su određene vještine kao što su kreativnost, predanost i inovativnost. Ovakvim modernijim tipom pristupa učitelj pokazuje motiviranost u stvaranju novih ideja i postupaka. Nastava treba učenicima biti zanimljiva, a pogotovo se treba staviti težnja na onim nastavnim predmetima kojima učenici i nisu baš zanimljivi. Jedan od tih nastavnih predmeta je i Hrvatski jezik. Ovakvim inovativnim načinom realizacije nastavnog sata učenici mogu dobiti drugačiju sliku određenog nastavnog gradiva. Upravo ta činjenica da neće sjediti samo u klupi i prepisivati s ploče te dobiti zadaću i izaći iz razreda stvara već početnu motivaciju. U današnje vrijeme je veliki izazov zainteresirati učenike jer dolaze "nove" generacije kojima je sve dostupno. Većina djece provodi dosta vremena na mobitelima i dosta brzo gube zainteresiranost za

određene stvari. Ovakav tip nastavnog sata ima dodatnu prednost jer nije povezan s digitalnim alatima. Daleko od toga da se u nastavi ne trebaju koristiti digitalna sredstva, ali se učenike može zainteresirati i bez njih. Prednosti ovakvih tipova sati su veća zainteresiranost učenika, jačanje samopouzdanja, motoričkih sposobnosti i spremnosti za timski rad, a nedostaci su osmišljavanje i realizacija tijekom aktivnosti kroz sat gdje ipak treba puno više vremena nego za uobičajeni tip sata. U svakom slučaju, vrijedi odvojiti vrijeme da se uključi motivacija igrom u sam proces nastave. Kroz igru učenici puno bolje pamte, uče i jačaju svoje intelektualne sposobnosti.

Plan učionice za „gramatički poligon“ je prikazan u nastavku.

Slika 5. Plan učionice

7. 3. 1. Primjer nastavnih listića za nastavnu jedinicu „Sklonidba imenica“

1. nastavni listić za recept

*Pred vama se nalazi "Recept za čupavce".
Budite kreativni u osmišljavanju recepta da
čupavci budu što ukusniji! Vaš zadatak je da
uz pomoć ponuđenih imenica i glagola
sastavite recept.*

Slika 6. Čupavci, izvor: Internet

Imenice su:

- Jaje (2)*
- Čokolada (20 dag)*
- Brašno (50 dag)*
- Prašak za pecivo (pola čajne žličice)*
- Kokos (po želji)*
- Šećer (po želji)*
- Pećnica*

Glagoli su: promiješati, dodati, uvaljati, ispeći

2. nastavni listić za "gramatički" poligon

(1. skupina)

Vaš zadatak je odgovoriti na šest postavljenih pitanja. Svatko će dobiti svoj nastavni listić koji će zalijepiti prvo u bilježnicu, a onda odgovarate na pitanja po redu. Nakon što riješite sva pitanja, pripremate se za "gramatički" poligon. Nakon završavanja poligona, imate određenu rečenicu na ploči gdje trebate svakoj imenici odrediti gramatička obilježja/gramatičke kategorije. Sretno! 😊

(Neka pitanja će biti u pisanoj provjeri znanja - neka vam to bude dodatna motivacija da osvježite svoje znanje kroz rad u skupini.)

1. Što su imenice?
2. Nabroji gramatička obilježja ili gramatičke kategorije imenica!
3. Što izriče nominativ, a što akuzativ kao padež?

4. Što je sibilizacija? Navedi primjer.
5. Kako se označavaju kratice padeža?
6. Čime se vokativ odvaja od ostatka rečenice?

(2. skupina)

Vaš zadatak je odgovoriti na šest postavljenih pitanja. Svatko će dobiti svoj nastavni listić koji će zalijepiti prvo u bilježnicu, a onda odgovarate na pitanja po redu. Nakon što riješite sva pitanja, pripremate se za "gramatički" poligon. Nakon završavanja poligona, imate određenu rečenicu na ploči gdje trebate svakoj imenici odrediti gramatička obilježja/gramatičke kategorije. Sretno! 😊

(Neka pitanja će biti u pisanoj provjeri znanja - neka vam to bude dodatna motivacija da osvježite svoje znanje kroz rad u skupini)

1. Što je sklonidba? Navedi drugi naziv za sklonidbu.
2. Što imaju neke imenice muškoga roda u nominativu? Navedi primjer.
3. Što izriče genitiv kao padež?
4. Ispravi pogrešku u rečenici *Vozio sam bicikl od sestre.*
5. Navedi prijedloge koji stoje uz dativ.
6. Koja je razlika između općih i vlastitih imenica?

(3. skupina)

Vaš zadatak je odgovoriti na šest postavljenih pitanja. Svatko će dobiti svoj nastavni listić koji će zalijepiti prvo u bilježnicu, a onda odgovarate na pitanja po redu. Nakon što riješite sva pitanja, pripremate se za "gramatički" poligon. Nakon završavanja poligona, imate određenu rečenicu na ploči gdje trebate svakoj imenici odrediti gramatička obilježja/gramatičke kategorije. Sretno! 😊

(Neka pitanja će biti u pisanoj provjeri znanja - neka vam to bude dodatna motivacija da osvježite svoje znanje kroz rad u skupini)

1. Objasni razliku između nominativa i vokativa u rečenici na primjeru rečenica:
Pero skriva tajnu. Pero, prijatelji ne smiju imati tajne.
2. Koji prijedlozi stoje uz lokativ?
3. Nabroji palatale!
4. Što izriče instrumental kao padež?
5. U rečenicama *Idem kod prijatelja.* i *Nasuprot knjižnice je muzej.* ispravi pogreške.

6. Kako se zove glasovna promjena gdje se glasovi *k, g, h* ispred *i* mijenjaju u *c, z, s*?

(4. skupina)

Vaš zadatak je odgovoriti na šest postavljenih pitanja. Svatko će dobiti svoj nastavni listić koji će zalijepiti prvo u bilježnicu, a onda odgovarate na pitanja po redu. Nakon što riješite sva pitanja, pripremate se za "gramatički" poligon. Nakon završavanja poligona, imate određenu rečenicu na ploči gdje trebate svakoj imenici odrediti gramatička obilježja/gramatičke kategorije. Sretno! 😊

(Neka pitanja će biti u pisanoj provjeri znanja - neka vam to bude dodatna motivacija da osvježite svoje znanje kroz rad u skupini)

1. Dekliniraj imenicu *dupin*.
2. Što izriče vokativ kao padež?
3. Objasni što izriče imenica u instrumentalu bez prijedloga, a što izriče kada uz imenicu stoji prijedlog *s/sa*.
1. 4. Kada osnova imenica završava palatalima, koji nastavak ima imenica u instrumentalu? Navedi primjere imenica gdje je iznimka od pravila.
4. Dekliniraj imenicu *torba*.
5. Što izriče dativ kao padež, a što lokativ?

Plan ploče

Tablica 6. Plan ploče - Sklonidba imenica

Sklonidba imenica – ponavljanje	(datum)
Zadatak: Označi kraticama gramatička obilježja imenica.	
(1. skupina)	
Jana se približavala knjižnici, a voljela je miris knjiga koji ju je dočekao na vratima.	
(2. skupina)	
Marko proučava dokumente, posjeti i neku javnu priredbu te vodi razgovor s nekom važnom osobom.	
(3. skupina)	
Zadnjeg su dana nastave na hodnicima bili svi osmaši u majicama s natpisima.	
(4. skupina)	

Dijete, prijatelji ne smiju imati tajne u društvu.

8. ZAKLJUČAK

Motivacija. Jedna riječ koja se tako lako izgovara, a malo teže postiže. Puno je faktora koji utječu na ostvarivanje neke vrste motivacije. Kao što je rečeno u radu, nijedna definicija motivacije nije još potpuna. Kroz ovu temu, jako se dobro uklapa citat jednog od najvećih umova Fjodora Mihajloviča Dostojevskog koji glasi: „*Nijedan čovjek ne može živjeti bez nekog cilja i napora da ga ostvari*“. Kroz život smo suočeni sa svakodnevnim izazovima i preprekama koji prije razvijanja same motivacije zahtijevaju veliku želju i borbenost. Ta želja postepeno razvija neku vrstu discipline koja vodi do ostvarenja manjih ciljeva koji dovode do stvaranja početne motivacije. Nijedan cilj se ne može ostvariti samo pomoću motivacije, ona se tek pojavljuje kada svojim trudom i zalaganjem postignemo male pobjede. Korijene tih svakodnevnih životnih izazova proizlaze iz školstva. Budući da je školstvo jedan od temeljnih stupova stvaranja ljudske osobnosti, vrlo je bitno ulagati u sve čimbenike koje ga čine, a to su učitelji kojima je cilj učenicima uz znanje prenijeti i entuzijazam te borbenost za savladavanje životnih izazova. Organiziranost, predanost, ugodno okruženje i usađena disciplina predujet su za postizanje motivacije. Motivacija ne proizlazi samo iz pozitivnih emocija i uspjeha nego i iz različitih prepreka. Postoje učenici koji su povučeni i koji odbijaju suradnju, ali ako im se pristupi na pravilan način te ih se uvede u nastavni sadržaj, oni mogu ostvariti motivaciju za daljnji trud.

Ono što je ključno kod učitelja je to da ima odgovarajuće pomoćne materijale za rad koji olakšavaju njegovu ulogu u objašnjavanju nastavnih sadržaja. Tu spada čitanka-udžbenik. Udžbenik je važan čimbenik koji uz motivacijske postupke može uvelike pridonijeti dobroj i kvalitetnoj nastavi. Pri obradi triju nakladnika, vidljivo je da su vrlo slični obrasci motivacijskih postupaka u izvođenju nastavnog sadržaja za element *Književnost i stvaralaštvo*. Pohvalno je da se kod sva tri nakladnika ostvarila doživljajno-spoznajna motivacija koja otvara zainteresiranost, dijalog, kritičko razmišljanje što osigurava provođenje kvalitetnog nastavnog sata. U elementu *Kultura i mediji* vidljiva je povezanost sa kazalištem, filmom i televizijom. Učenici dobivaju kroz sva tri nakladnika motivaciju tekstom, ali zapaženo je da kod *Alfe* nema početne motivacije gdje nastavna jedinica gubi na zanimljivosti. Ovakav tip elementa vrednovanja treba imati visoku razinu same motivacije. A u elementu *Hrvatski jezik i komunikacija* teže je uklopiti motivacijske postupke što je vidljivo i u opisanim udžbenicima koji su predstavljeni u ovome rad. Gramatika je učenicima najizazovnije

dio te bi se u nju trebalo uvrstiti što više motivacijskih postupaka. Za bolje shvaćanje i utvrđivanje gramatike je bitno da su zastupljeni motivacijski postupci kroz cijeli nastavni sat koji će potaknuti učenike da ostvare rezultate. Početna motivacija je ključna odrednica koja bi trebala postojati u kreiranju nastavnog sadržaja. Zapaženo je da motivacijski postupak igrom nije dovoljno zastupljen kroz obradu nastavnih jedinica što bi u novim nastavnim sadržajima trebalo promijeniti. Postojanje uklopljenosti motivacije u nastavno gradivo koje vidimo u opisanim čitankama-udžbenicima je usmjerenom u dobrome smjeru, no za bolju učinkovitost i usvojenost željenog sadržaja nužno se u budućnosti još posvetiti kvalitetnijem i detaljnijem uključivanju svih aspekata motivacije u nastavna i obrazovna sredstva. Da zaključimo, motivacija je vrlo bitna stavka u svim sferama života. Što više ustrajemo u ostvarivanju manjih ili većih ciljeva, to će motivacija biti veća. Motivacija se može svrstati pod zajednički nazivnik s razvijenim radnim navikama, postavljanju pravih prioriteta, trudu i radu. Ako su zadovoljene sve ove stavke uz izgrađenu disciplinu, rezultat u bilo kojem segmentu, bilo to školstvo, sport ili umjetnost, neće izostati.

9. LITERATURA

- (1) Beck, Robert C.: *Motivacija*, NAKLADA SLAP, Zagreb, 2000.
- (2) Čudina-Obradović M, Jurić V: *Nastavnik i profesionalni razvoj učenika*, Zagreb, 1986.
- (3) Glasser W.: *Nastavnik u kvalitetnoj školi*, EDUCA, Zagreb, 1993.
- (4) Grgin, Tomislav: *Edukacijska psihologija*, NAKLADA SLAP, Zagreb, 2004.
- (5) Marinković R., Karajić N.: *Budućnost i uloga nastavnika*, Zagreb, 2004.
- (6) Matijević Šimić, D.: *Uloga ravnatelja u motiviranju učenika*, Napredak : Časopis za interdisciplinarna istraživanja u odgoju i obrazovanju, Vol. 152 No. 2, 2011.
- (7) Nemet-Jajić, Jadranka: *Udžbenici hrvatskoga jezika u razrednoj nastavi*, Redak, Split
- (8) Petz, Boris: *Psihologijski rječnik*, NAKLADA SLAP, Zagreb, 2005.
- (9) Petz, Boris: *Uvod u psihologiju: Psihologija za nepsihologe*, NAKLADA SLAP, Zagreb, 2010.
- (10) Rathus, Spencer A.: *Temelji psihologije*, NAKLADA SLAP, Zagreb, 2000.
- (11) Rosandić D.: *Metodika književnog odgoja*, Školska knjiga, Zagreb, 2005.
- (12) Stevanović, M: *Nastavnik odgajatelj umjetnik*, Varaždinske toplice, 2003.
- (13) Težak, Stjepko: *Teorija i praksa nastave hrvatskog jezika 1*, Školska knjiga, Zagreb, 1996.
- (14) Vidović Vizek, Vlasta i dr.: *Psihologija obrazovanja*, VERN, Zagreb, 2003.
- (15) Witting, Arno F. Belkin, Gary S.: *Uvod u psihologiju*, MUP HR, Zagreb, 1998.

Udžbenici i čitanke iz hrvatskoga jezika:

5. razred

- Kovač, Slavica, Jukić, Mirjana: *Hrvatska krijesnica 5* : udžbenik iz hrvatskoga jezika za peti razred, Ljevak, Zagreb, 2009.
- Miloloža, Sanja, Cikuša, Rada, Šimić, Davor, Petrović, Bernardina: *Hrvatske jezične niti 5* : udžbenik iz hrvatskoga jezika za peti razred osnovne škole, Alfa, Zagreb, 2019.
- Šojat, Anita: *Naš hrvatski 5* : udžbenik hrvatskoga jezika u petome razredu osnovne škole, Školska knjiga, Zagreb, 2020.

- Bežen, Ante, Vešligaj Lidija, Katić, Anita, Dilica Kristina, Randić Đorđević, Ina: *Hrvatska riječ 5* : čitanka iz hrvatskoga jezika za peti razred osnovne škole, Alfa, Zagreb, 2019.
- Jukić, Mirjana, Kovač, Slavica, Kraševac Iverka, Težak, Dubravka, Tunuković, Martina, Valec-Rebić Martina: *Hrvatska čitanka 5* : čitanka za peti razred osnovne škole, Ljevak, Zagreb, 2009.
- Šojat, Anita: *Snaga riječi 5*, hrvatska čitanka za peti razred osnovne škole, Školska knjiga, Zagreb, 2014.

7. razred

- Kovač, Slavica, Jukić Mirjana: *Hrvatska krijesnica 7* : udžbenik iz hrvatskoga jezika za sedmi razred osnovne škole, Ljevak, Zagreb, 2020.
- Miloloža, Sanja, Randić Đorđević, Ina, Petrović, Bernardina: *Hrvatske jezične niti 7* : udžbenik iz hrvatskoga jezika za sedmi razred osnovne škole, Alfa, Zagreb, 2020.
- Šojat, Anita: *Naš hrvatski 7*, udžbenik za sedmi razred osnovne škole, Školska knjiga, Zagreb, 2020.
- Jukić, Mirjana, Kovač, Slavica, Kraševac Iverka, Težak, Dubravka, Tunuković, Martina, Valec-Rebić Martina: *Hrvatska čitanka 7* : čitanka za sedmi razred osnovne škole, Ljevak, Zagreb, 2020.
- Katić, Anita, Mirt, Dalia, Vešligaj, Lidija: *Hrvatska riječ 7* : čitanka iz hrvatskoga jezika za sedmi razred osnovne škole, Alfa, Zagreb, 2020.
- Šojat, Anita: *Snaga riječi 7* : hrvatska čitanka za sedmi razred osnovne škole, Školska knjiga, Zagreb, 2020.

10. PRILOZI

10. 1. Vladimir Vidrić, *Pejzaž I*

*U travi se žute cvjetovi
I zuje zlačane pčele,
Za sjenatim onim stablima
Krupni se oblaci bijele.*

*I nebo se plavi visoko
Kud nečujno laste plove; –
Pod brijegom iz crvenih krovova
Podnevno zvono zove.*

*A dalje iza tih krovova
Zlatno se polje stere
Valovito, mirno i spokojno –
I s huma se k humu vere...*

10. 2. Josip Pupačić, *Tri moja brata*

*Kad sam bio tri moja brata i ja,
kad sam bio
čtvorica nas.*

*Imao sam glas kao vjetar,
ruke kao hridine,
srce
kao viganj.*

Jezera su me slikala.

*Dizali su me
jablani.*

Rijeka me umivala za sebe.

*Peračice su lovile
moju sliku.*

*Kad sam bio
tri moja brata*

i ja,

*kad sam bio
čtvorica nas.*

Livade su me voljele.

Nosile su moj glas i s njim su sjekle potoke.

Radovao sam se sebi.

Imao sam braću.

(Imao sam uspravan hod.)

To su bila tri moja brata:

moj brat, moj brat, i moj brat.